

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41

Aralık 2015

December 2015

www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581

17. ASIR VE SONRASI DİVÂN ŞÂİRLERİNİN BEYİTLERİNDE NEF'Î NEF'Î IN 17TH CENTURY AND AFTER OF OTTOMAN POETS' COUPLETS

İlyas KAYAOKAY*

Öz

Nef'î, 17. asrın en önemli şairlerinden olup, kasidede geliştirdiği kendine has uslubu ile medhiye, fahriye ve hiciv vadisinde, gerek çağdaşlarını gerek kendisinden sonra gelen pek çok şairi tesiri altına almış gür sesli, meşhur bir şiir şehididir.

Bu makalede, 17. yüzyıl ve sonrasında ait 326 şairin divanı taranarak yalnızca Nef'î'nin adının geçtiği beyitler fişlenip anlam özelliklerine göre kendi aralarında tasnif edildi. Nef'î'nin en önemli vasıfları olan kasidediliği, heccavlığı, medhiye ve fahriyedeki ustalığı tezkirecilerin dışında bir de meslektaşlarının nazarından verilmeye çalışıldı. Şairlerin kendilerini mukayese etmek amacıyla andığı Nef'î'ye, yöneltilen meydan okumalar, şahsına yönelik olumsuz eleştiriler, Nef'î'nin üslubuna duyulan hayranlığın boyutları ve hakkındaki övgülerin hangi noktalar üzerinde yoğunlaştığı beyitlerle izah edildi. Sonuç bahsinde bu beyitlerden hareketle Nef'î'nin özellikle hangi terkiplerle beraber zikredildiği, beyitlerine konu(k) olan şairlerin hangi yüzyılda daha çok olduğu ve hangi nazım şeklinde daha çok adının geçtiği ifade edilerek hakkında genel bir değerlendirme yapıldı.

Anahtar Kelimeler: Divan, Nef'î, Kaside, Hiciv, Mu'ciz Beyân.

Abstract

Nef'î 17 of the century's most important poets, praise with its special style that was developed in eulogy, the self-praising and others condemning the valley, should have taken under the influence of many poets who came after him should contemporaries sonorous, is a famous poem martyrs.

This article of the 17th century and after 326 poets scanned books of poetry couplets compiled only by the means through which the properties were sorting themselves Nef'î name. Nef'î the most important qualities eulogy writing, vilification, also tried to enter the eyes of their colleagues outside of praise and boast mastery of tezkire author. In order to compare themselves poets moment when Nef'î to, posed challenges, negative criticism of the party, the admiration for the Nef'î the stylistic dimensions and about the praise was explained by verses that focus on what spots. Results mentioned in this verse of the movement Nef'î specifically mentioned along with what composition, in which the poet is the subject of the verse is very much in what century and was made a general assessment of declared to now the more name in the form in which poetry.

Keywords: Divan, Nef'î, Eulogy, Satire, Miracles Declared.

Hem kasîde hem gazel bir tâze vâdidir bu kim
İhtirâ'-ı hâme-i mu'ciz-beyânımdır benim
Nef'î

GİRİŞ

Divan şairleri her ne kadar sistemli olmasa da gerek meslektaşları hakkında gerek şiire dair intibalarını çeşitli vesilelerle beyan etmişlerdir. Her şairinin divanında İran şairlerine dair bir takım ibareler görülür. Özellikle Hakanî, Urfî-i Şîrâzî, Zahir-i Feryâbî, Câmî, Hafız ve Sa'ib'in adları sıklıkla zikredilmiştir. Şairlerin şiirdeki üstünlük anlayışları birbirlerine karşı fazla olmamasına mukabil İranlı şairlere karşı sürekli bir üstünlük, mukayese yapma psikolojisi içerisinde bulunmuşlardır. Kimi şairler kendi şairlik kabiliyetini övmek için Farslı şairler yerine Türk Divan şiirinin güçlü kalemleriyle mukayese eder. Bazen de sadece ilgili şairi övmek için şiirler vücuda getirilmiştir. Şairlerin adlarını ihtiva eden pek çok beyit, genellikle kasidelerde görülmektedir. Bunun sebebi övgü ve yerginin en fazla dillendirileceği nazım şeklinin kasideler olmasıdır. Kimi şairler mukayese psikolojisiyle şairlerin mahlaslarını konu(k) edinirken kimi şairler de memdûhuna karşı halini arz etmede kullanır. Bazı manzumeler, şairlerin mahlaslarının tevriyeli kullanılması ile oluşturulmuştur. Bu hususta Said Giray, yazdığı 20 beyitlik manzumesi ile ön plana çıkmaktadır. Şair, 75 şairin mahlasını tevriyeli olarak kullanmıştır. 19. asrın şuarasından Racûlî'nin de böyle bir şiir yazdığını tespit ettik. Kanaatimizce nazire olarak kaleme alınan bu 24 beyitlik bu şiirde de şairlerin mahlasları tevriyeli olarak kullanılmıştır. Râyî'nin "gazel-i zîbâ" başlığı taşıyan "gazelleri" redifli manzumesinde 13 şair adı yer almaktadır. Bu gazelde "şairlerin mahlaslarının sözlük anlamlarıyla, sevgilinin dudağının, sözünün kaşının, yüzünün dişinin, yanağının, boyunun, belinin, huyu ve karakterinin, aşığa davranışının nitelikleri arasında ilişkiler kurularak sevgili övülmüştür." (Dilçin, 1986: 134) Bu kurgu ile yazılmış iki gazel daha tespit ettik. Bunlardan biri Şühudî'ye diğeri Bâlî'ye aittir. Tespit edilen "gazelleri"

* Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, kayaokay_2323@hotmail.com

redifli her üç şiir de naziredir. En belirgin özelliği, 16. yüzyılda yaşamış şairlerin mahlaslarının kullanılmış olmasıdır.

Bu çalışmada, divan şiirinde adından en çok söz ettiren şairlerin başında gelen Nef'î ele alınmıştır. Kapsamlı bir çalışma olması için, 17. yüzyıl ve sonrasına ait 326 şairin divanı taranmış olup içerisinde "Nef'î" adı geçen beyitler fişlenmiştir. Divan şiirindeki Nef'î algısının yalnızca mahlasının geçtiği beyitler ile ortaya konulması bir yönüyle eksik bulunabilir. Zira ona yazılan nazireler, gazel ve kasidelerine yapılan tahmisler de bu algı içerisine dâhildir. Lakin ele alınan konunun sınırlarını aşmamak adına böyle bir tasarrufta bulunduk. Çalışmanın sonunda Nef'î'den bahseden bütün mısraların yeri tablo halinde verilmiştir.

Şimdi bazı beyitlerden hareketle şairlerin, Nef'î hakkındaki düşüncelerini, adının hangi amaçla zikredildiğini izah etmeye çalışalım.

1. Tarihi Bir Şahsiyet Olarak Nef'î

Nef'î'nin doğum yılı hakkında, kaynaklar 1572 tarihini işaret eder. Erzurum'un Hasankale kazasında doğduğu için Erzenü'r-Rûmî şeklinde bahsedilen Nef'î'nin, kendi mührüne kazıdığı beyitten anlaşılacağı üzere asıl adı Ömer'dir. Babası Sipahi Mehmet Bey'in, ailesini yokluk içinde bırakarak Kırım Hanı'nın yanına gittiğini Siham-ı Kaza'dan öğreniyoruz. Çocukluğu ve gençlik seneleri hakkında pek fazla malumat bulunmayan şairin, sağlam bir medrese tahsili gördüğü, Farsça ve Arapçayı iyi derecede öğrendiği düşünülmektedir. Bir dönem Erzurum'da defterdarlık ve mirivalık görevinde bulunan Gelibolulu Mustafa Ali, Mecmaü'l Bahreyn eserinde Nef'î'yi "genç ve zeki bir şair" olarak nitelendirir. Ömer'in Zarrî (zararlı) olan mahlasını Nef'î (fayda veren) olarak değiştiren de Gelibolulu'dur. Nef'î'nin İstanbul'a gelişi (1603 yılından sonra) Kırım Hanı Canibek Giray'ın ya da Gelibolulu Ali'nin Kuyucu Murat Paşa'ya tavsiyesi üzerine olmuştur. Toplam dört padişahın devrini gören Nef'î, en şaşalı ve aynı zamanda en bedbaht zamanını 4. Murad'ın saltanatında yaşamıştır. 30 yıla yakın bir süre İstanbul'da yaşayan şair, ilk zamanlarda maden mukataacısı, sonra maden kâtibî olmuştur. Yazdığı kasidelerle padişahların, vezirlerin iltifatına nail olan Nef'î, rivayete göre Bayram Paşa'yı hicvetmesi yüzünden 1635 senesinde sarayın odunluğunda boğdurulmuş ve cesedi denize atılmıştır.¹

Şâkir Mehmet, Nef'î'den bahsederken onun bu dünyada çekmiş olduğu sıkıntılara değinerek şairin bahtının kötü olduğunu dile getirmiştir.

Görmemiş Nef'î zarardan gayrı bir nef'i diger

Zehr-i enyâb-ı efâ'î oldı Nâbî kısmeti

(Şâkir Mehmet, K. 24/14)

Yenişehirli Avnî, Nef'î'nin çok zulüm gördüğünü ve şehit olduğunu düşünmektedir. Çünkü Nef'î, padişahın getirdiği yasağa rağmen hiciv yazmaktan vazgeçmemiş ve şiir vatani uğruna ölümü göze almıştır.

Şehîd olmuşdı gerçi Nef'î-i mazlûm ammâ kim

Hayât-ı tâze virdün bedene lutfun mükerrerdür

(Yenişehirli Avnî, K.24/63)

Muvakkit-zâde Pertev için bir Mahlasnâme kaleme alan Hoca Neş'et, Nef'î'nin hiciv yüzünden uğradığı akıbeti Pertev'e ibret olarak gösterir.

Nef'î-i mu'cize-gû ile Fehîm'e nazar it

Gör ser-encâmıların kim sana 'ibret bu yeter

(Geç, 2006: 329)

Malatyalı Şehrî'nin bir beytinde Nef'î'nin bir tımar sahibi olduğunu anlamaktayız. Kendisini yeni sözler söyleyen bir şair olarak gören şair, büyük tımar sahibi olan Nef'î'nin kendisinin yazdığı şiiri görmesini ister. Kaynaklarda Nef'î'nin bir tımar sahibi olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadık. Lakin Nef'î'nin özellikle İlyas Paşa'ya sunduğu kaside karşılığında hatırı sayılır bir servet elde ettiği bilinmektedir. Za'im, kelimesinin *önder*, *şan*, *şeref* anlamı dışında *zeamet sahibi* anlamı da mevcuttur. "Nef'î-i za'im" terkiibini, şiir coğrafyasında büyük pay sahibi olan Nef'î olarak da yorumlayabiliriz.

Medh-i zâtunda ben ol şâ'ir-i nev-nutkam ki

Görse mu'ciz teri-i şî'rümi Nef'î-i za'im

(Şehrî, K.7/22)

İlyas Paşa'nın Nef'î'yi ihya etmesi hakkında Üsküdarlı Sırrî'nin bir beyti mevcuttur. Burada şair, adeta Nef'î'yi kıskanmaktadır. İlyas Paşa'nın Nef'î'ye gösterdiği ihsanları örnek göstererek Sadrazam Hüseyin Paşa'dan Hızır gibi yardımına koşmasını bekler.

Nef'î-i şâiri ihyâ idüp İlyâs Paşa

Bana sen dahı Hızırılık it eyâ Hızır-ı kadem

(Sırrî, K.15/29)

¹ Hayatı hakkında daha fazla bilgi için bkz. (Ocak, 1991, Karahan, 1992, Akkuş, 1993, İpekten, 2010)

Tezkireci Fatîm, nasihatte bulunurken Nef'î'yi ve hayatını örnek olarak göstererek, insanlara faydalı olunmadığı sürece Nef'î gibi bir insan olunmasının bile kimseye lütuf getirmeyeceğini, yaşlı ve gençlerden bu lütfun ümit edilmemesi gerektiğini savunmaktadır.

Olmadıkça nef'i **Nef'î** olsan itmez iltifât
Kadr-dânlık eyleme ümmîd-i şeyh ü şâbdan
(Fatîm, G.119/2)

Yârî, Nef'î'nin temiz gönüllü olduğuna vurgu yaparak "sözün, Nef'î'nin temiz gönlünden gelen sözler gibi olması" gerektiğini belirtir.

Sühan oldur ki **be-kavl-i dil-i pâk-i Nef'î**
Ola makbûl-i dil-i nâdire-sencân-ı cihân
(Yârî, G.527/7)

Nef'î, bazen de sadece tarihi bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Racûlî, feleğe seslenerek Nef'î'nin nerede olduğunu sorar. Bu felek, Rüstem dahi herkesi mezara gömmüştür. Kısacası bu dünya ölümlüdür. Diğer beyti Nef'î'ye yazdığı nazireden alınmıştır. Racûlî, Nevruz'da bayramlaşırken bir güzel ile Nef'î'ye nispet yaptığını söyler.

Kande **Nef'î** kande Racûlî düşün sen bu felek
Rüstem-i Zal'ı yaturdı çekdi kabristana heb
(Racûlî, G.30/7)

Şûh ile **Nef'î**'ye nisbet eyledim mu'âyede
Ey Racûlî lebleri sükkâr ile nevrûzda
(Racûlî, G.226/7)

Nef'î'nin ruhundan haber aldığını söyleyen Fehîm, "eğer âşıkça sevgilinin güzelliğini sessizce izlemesi gerektiğini" ondan tavsiye olarak almıştır.

Rûh-ı **Nef'î**'den Fehîm aldum haber dedi eğer
Âşık isen el-hazer hüsüne hâmûş it nâzar
(Fehîm, G.7/3)

Nef'î'nin yalnızca hayatına ait unsurları ihtiva eden beyitlerde, Nef'î'nin karakter olarak iyi özellikleri olduğunu, buna mukabil dili yüzünden pek çok olumsuzlukla karşılaştığı anlatılır. Şair, kaside alanındaki başarıları sayesinde devlet büyüklerinden aldığı caizelerle rahat bir yaşam sürmüştür. Sert ve heccav mizaçlı Nef'î'nin hâzin sonu şairlerin beyitlerinde de yer almıştır. Bu durum, şairlerce birer ibret olarak görülmüş ve bu akıbet nasihat olarak anlatılmıştır. Rüstem ile beraber dünyanın geçiciliği anlatmada bahsi geçmiştir. Bazı şairler de yalnızca tarihi bir karakter olarak beyitlerinde anmıştır.

2. Nef'î'nin Kasideciliği Hakkındaki Görüşler

Nef'î'nin kasidelerdeki başarısı, gerek kendi devrinde gerek sonraki devirlerde herkesin takdirini kazanmış ve *kaside şairi* olarak anılmasını sağlamıştır. Divanı'nda bulunan 59 kaside hacim bakımından daha fazla yer kaplar. Nef'î, "kasidenin mânâsı içinde bulunan mübalağa sanatını doruğa çıkarmış, bu sanatı çok defa kasidesini süslemek için bir estetik malzeme olarak kullanmıştır. Kendini övünmeyi, kasidenin vazgeçilmez unsurlarından biri yapmıştır. Kendisinden önce gelmiş şairlerden farklı olarak kasidenin, nesib, teşbib, medhiyye, fahriyye gibi kısımlarını, beyitleri birer cümle gibi kullanmakla paragraf haline getirmiştir. Kasidesinde övdüğü kimseyle sanki konuşur gibidir. Böylece kendisinden önce gelen şairlerin yapamadığını yaparak, kendi şahsi meselesini konunun içine katar. Kasideleri birer mektup niteliğindedir. Nef'î, padişahı veziri, müftüyü vs. değil kendisini övmekte, onlardan değil kendisinden bahsetmektedir." (Çavuşoğlu, 1991: 84) Başta devrin padişahı 4. Murad olmak üzere dönemin şairleri ve kendisinden sonra gelen şairler, Nef'î'nin kaside sahasındaki üstünlüğü üzerinde hemfikir olmuşlardır. Nedîm, Nef'î'nin gazellerinden ziyade kasidelerini daha çok beğenmektedir. Ona göre, Nef'î kaside vadisinde iyi bir sözcüdür.

Nef'î vâdî-i kasâ'idde sühan-perdâzdir
Olamaz umma gazelde Bâkî vü Yahyâ gibi
(Nedîm, K.18/38)

Divanında sadece Nef'î'yi anmış olan Sabrî de kasidede bir *Nef'î vadisinden* bahsetmektedir. Kasidesinin değerli olduğunu vurgulayan şair, bu *Nef'î vadisinde* yazmış olduğu yeni kasidesinin bir samur kürke değdiğini söyler.

Değer bir ferve-yi semmura el-Hakk
Bu **Nef'î** vadisinde nev-kasidem
(Sabrî, K.14/28)

Erzurumlu Zihnî'ye göre saf ve güzel söyleyişleri olan hemşerisi Nef'î, hayallere ip geçirmiş bir şairdir. Burada kullanılan "ip geçirmek" deyimi bütün hayallere mazmunlara üstünlük sağlamış yani onu kontrol eden tamamını bilen anlamındadır. Zihnî, kimsenin Nef'î'yi kasidede geçemediğini ve o vadiye erişip gidemediğini söyler.

Nef'i-i pâk-edâyı dersin
Takdı ol pây-ı hayâlâta resen

Kim kasâ'idde anı sebk etmiş
Yokdur ol vâdıye irmiş gitmiş
(Zihnî, M.4/52-53)

Neşâtî, kaside konusundaki üstünlüğünü anlatabilmek için, bu işin pîri konumundaki Nef'î'nin adını zikrederek, "Nef'î eğer benim kasidelerdeki üstün sözlerimi görseydi sözlerimin güzelliği karşısında hayrete düşüp ne yapacağını bilemezdi" demektedir. Nef'î'nin hayretler içerisinde kalmış olması Neşâtî'nin kasidesinin ne kadar başarılı olduğunu kanıtlamaya yeter.

Göreydi şive-i tarz-ı kasayidüm **Nef'î**
Olurdı sözlerümün çâk çâk hayrânı
(Neşâtî, K.11/36)

Behçetî, kendisini Nef'î gibi görerek kaside yazmaya niyet eylediği zaman Allah'ın, kendisine inayet ettiğini ve nazım düğümünü çözmei kolay kıldığını ifade eder.

Nef'î'yem kasd-ı kaside eylesem emr-i hüda
İnhilâl-i 'ukde-i nazmı bana asan ider
(Behçetî, K.18/62)

Tezkireci Sâlim, Nef'î'ye nazire olarak Ahmed Paşa için yazdığı kasidesinde, Nef'î'nin Mustafa Paşa'nın atı için yazdığı kasidesine göndermede bulunur.

Sür'at-i semt-i isâbetde revân-ı **Nef'î**
Rahş-ı tedbîrini bu vech ile etmiş tasvîr
(Sâlim, K.24/23)

Yazdığı kasidelerinin dördünü Nef'î'ye nazire olarak yazan Haşmet, Hekimbaşı-zâde Ali Paşa'ya yazmış olduğu parlak kasidesinin her isteğe degeceğini söyleyerek kendini över. Kasidesinin her bir sözü Nef'î'ye sevgili, yâr olacaktır.

Değmez mi bu kaside-i garrâ ne istesem
Her bir kelâmı **Nef'î**'ye rûh-ı revân olur
(Haşmet, K.9/54)

Nef'î'nin kasidelerine pek çok nazire yazan Sünbül-zâde Vehbî, Nef'î'nin kaside vadisinde kendine münhasır bir yer edindiğini, gazelde de kendisinin farklı bir tarza sahip olduğunu belirtir. Kaside yazmada onun üstün olduğunu bilen Vehbî, bu sahada yetenekli olduğunu göstermek için kendisini Nef'î ile mukayese der. "İnce ve zarif kimseler her kasidemde Nef'î'ye ne kadar üstün olduğumu görürler" diyerek bu sahada Nef'î'yi geçtiğini herkes tarafından bilindiğini iddia eder.

Kasîde söyledikçe **tavr-ı Nef'î**'de yazar ammâ
Gazelde tab'ımın vâdîsi böyle tarz-ı âhardır
(Vehbî, K.41/59)

Cümlenin ma'lûmudur **Nef'î**'ye gâlib oldugum
Nüktedânlar her kasîdemde ana rüchân bulur
(Vehbî, K.18/38)

Hersekli Arif Hikmet'in, güzelliğin vâfında olan kasidesinin şevkle okunduğu takdirde, sevincinin Nef'î merhuma ulaşacağını söyler.

Okunsa bu kasidem şevkile vâf-ı cemâlinde
İrer rûh-ı revân-ı **Nef'î**'i merhûma şadânı
(Arif Hikmet, K.1/31)

Lebîb, yazmış olduğu kasidesinin Nef'î'nin beğenmesini yeterli görmez. Onun, kasideyi alıp öperek bir iki defa da başının üzerine koyması gerekecektir. Aksi durumda Nef'î, bu işten zararlı çıkacaktır.

Kasîdem okuyup **Nef'î** zarar çekmek mukarrerdir
Öpüp bir iki def'a başı üzre koymasa anı
(Lebîb, K.8/84)

Ziyâ Paşa'nın Bosna'ya gitmesine bir tarih düşüren Bosnalı Mehmet Fâzıl Paşa, Ziyâ Paşa'yı överken meşhur terkib-i bendini Bâkî ve Sâbit ve Sâmi'nin görmesi halinde onların konuşamaz hale geleceğini söyler. Nef'î de kaside yazmada Paşa'nın yanında çocuk kalacaktır.

Kalur sabr ile **Nef'î** tıfl-ı ebced-hân kasâyidde
Hurûf-ı sâdeden gör nazmını kâfidir istidlâl
(Fâzıl, Tar.48/5)

Genel olarak şairler, Nef'î'nin kasidede bir ekol sahibi olduğunu kabul edip onu bu vâdide hedef şair olarak belirlemişlerdir. Kaside yazmada Nef'î'yi aşabilmek önemli bir kriter olarak görülmüştür. Şairler,

kasidelerinde memdûhu tarif ve taltif ederken Nef'î'yi övme vesilesi olarak kullanmışlardır. Eğer övülen kişinin vasıfları arasında şairlik var ise bu özelliğinin Nef'î'den üstün olduğu belirtilir. Genellikle kendi kasidelerine nazılan nazirelerde adı zikredilen Nef'î, şairlerce rakip olarak görülür. Kimi zaman yazdıkları kasideleri muhatabına veya okura beğendirmek adına kendilerini Nef'î ile mukayese ederler. Bazen de kasidelerinin Nef'î gibi bir kaside ustasını bile mest edeceklerini iddia ederek takdir toplamaya çalışmışlardır.

3. Nef'î'nin Heccâvlığı Hakkındaki Görüşler

Nef'î'nin en fazla ön plana çıkan özelliği şüphesiz heccâvlığıdır. Nef'î, "tariz sınırlarını aşır, pek ağır olmayan sövgülere kadar uzanan yergilerinde, hedef aldığı kişileri, kasidesini sunduğu devlet büyüğünün gözünden düşürmeyi amaçlar; onların beğenmediği ve gülünç bulduğu yanlarını sergiler." (Ünver, 1991: 70) Sihâm-ı Kazâ adlı ünlü hiciv mecmuasında işe babasını yermekle başlar. Küfre kadar varan sözlerinin hedef tahtasında, devrin önemli vezirleri, sadrazamları ve çağdaş meslektaşları vardır. Onun bu eseri felaketine zemin hazırlamıştır. Padişah 4. Murad bir gün bu eseri okurken Hekimbaşı Emir Çelebi'nin yanına yıldırım düşer. Bunun üzerine, kendi meşrebine uygun olan bu şairi, artık kollamaktan vazgeçer ve hiciv yazmasını bizzat yasaklar. Bir rivayete göre etrafında pek çok düşman edinen Nef'î'nin ölüm sebebi, bu yasağı çiğneyerek Bayram Paşa'yı hicvetmesidir. Ocak, böyle bir şiire henüz ulaşılmadığını belirterek bu ihtimali zayıf görür. Yazara göre "padişaha yazılmış bir hiciv dolayısıyla öldürülmüş olması akla daha yakın gelmektedir." (Ocak, 1991: 13) Kesin olan şudur ki Nef'î'nin ölüm sebebi hicivdir. Anlatılan hikâyeye göre ölüme giderken bile hicveder. Lâedri'nin beyitlerinde Nef'î'nin ölüm sebebinin ne olduğunu görmekteyiz.

Gökden nazîre ini Sihâm-ı Kazâ'sına

Nef'î diliyle uğradı Hakk'ın belâsına

(Lâedri)

Katline oldu sebab hicvi hele **Nef'î**'nin

(Lâedri)

Hâtif, Mahlasnâme'sinde hiciv semtine asla uğramamasını Nef'î'nin, işte bu sebepten ölüm şerbetini feleğın kılıcından içtiğini belirtir.

Dîde-i efkârın a'mâ olmadan eyle hazer

Semt-i hicve eyleme zinhâr cânâ ragbeti

İşte ez-cümle **suh-en-perdâz-ı Nef'î-i** zamân

Tîg-i Behrâm-ı felekden içdi cân-ı şerbeti

(Hâtif, K.6 /19-20)

Şâkir Mehmet'in "hiçbir şeyden elini çekmeyen ve çok hicivde bulunan biri" olarak değerlendirdiği Nef'î, eğer yazmış olduğu kasidenin en güzel beytini görececek olursa, Nef'î'nin kendisiyle övündüğüne pişman olacağını söyler.

Görüp beytül-kasîdem **Nef'î-i heccâv** u bî-imsâk

Sühanda iftihâr itdiklerine çok nedem çekdi

(Şâkir Mehmet, K.18/24)

Yenişehirli Avnî, mana kuvvetinde İsa nefesli olduğunu söylediği Hakkı Bey'in bir benzerinin olmadığını, eğer benzeri varsa da bu kişinin ancak "dili kılıç gibi keskin" ve yaralayıcı olan Nef'î olduğunu söyler. Hakkı Bey'in karşısına rakip olabilecek mahiyetteki tek kişi Nef'î'dir. Nef'î'nin iyi bir hiciv ustası olduğun bile şair, onun için kılıç dilli demiştir:

Yok kuvvet-i ma'nâda o 'Îsâ-deme hem-tâ

Var ise yine **Nef'î-i şemşîr-zebândur**

(Avnî, K.14/36)

Şairler, Nef'î'nin bir hiciv şairi olduğunu ve onun bu özelliğinin sonunu hazırladığını ifade ederler. Onun bu vasfı bazı şairlerce doğru bulunmaz. Bazı şairler hicivden uzak durulması gerektiğini ifade ederek Nef'î'nin bu durumunu misal olarak göstermişlerdir. Nef'î'nin sert ve keskin dili, vasfedilen kişinin kuvvetini tarif etmek için teşbih unsuru olarak kullanılmıştır.

a. Şairlerin Nef'î'ye Yönelik Hicivleri

Bayram Paşa'nın, Nef'î'nin kendisine yönelttiği hiciv oklarına karşı devrin genç şairlerinden Nâ'ilî'ye bir hiciv yazdırdığı söylene de böyle bir şiir bulunamamıştır. Tam tersi divanında Nef'î'yi övmüştür. Sihâm-ı Kazâ'sındaki "birçok hiciv, kendisine satılanlara karşılık yazılmıştır. Nitekim 17. yüzyıl şiir mecmualarında zamanın şairlerinden Nigâr, Vahdetî, Kaf-zâde Fâ'îzî, Nev'î-zâde Atâyî ve Riyâzî'nin Nef'î için yazdıkları hicviyelere rastlanır." (İpekten, 2010: 79) Özellikle Fatma Tulga Ocak tarafından Kâf-zâde Fâ'îzî'ye ait olduğu tespit edilen şu farsça beyit Nef'î'ye karşı alınan olumsuz cephenin şiddetini göstermektedir. Nef'î Sihâm-ı Kazâ'da bu beyte cevap vermiştir.

Ân şâ'ir-i hecâ-gü k'ürâst nâm **Nef'î**

Katleş be-çâr mezheb vâcib çu katl-i ef'î
(Ocak, 1991: 12)

“Adı Nef'î olan o hiciv söyleyici şairin öldürülmesi, dört mezhepte de engerek yılanını öldürmek kadar gereklidir.”

Nef'î'ye en ağır hakaretleri yağdıranların başında çağdaşı Tıflî gelmektedir. Onun, yüzü kara bir çingene olduğunu söyleyen şair, Nef'î'nin ulema düşmanı bir domuz olduğunu belirtir..

Nef'î'yi rû siyehin niydüğünü hep bildik
Kendi çingânedir amma babası Kürd-i pelid
Şimdi bildirdi dahi âl-i Rasul'ün buğzun
Ulema düşmeni hınzîr Yezid ibn-i Yezid
(Yücebaş, 2004: 166)

Sürûrî, kimseyi, Nef'î'nin yaptığı gibi hicvetmediğini bir zararda bulunmadığını söyler. Başka bir beytinde de hicvetmenin övünülecek bir tarafı olmadığını belirterek. Nef'î düşmanı olsa hicivleriyle Nef'î'yi zarara uğratacağını ifade eder.

İtmedüm kimseye Nef'î gibi hicv ile zarar
Medhümi eylediler cümle suhandan-ı bahâr
(Sürûrî, K. 13/71)
Hicv memdûh degüldür heves itmem yohsa
Olsa Nef'î dahi hasmum zararum uğrar ana
(Sürûrî, K. 8/27)

Sa'î, Nef'î'nin dostu düşmanı ayırt etmeyerek verdiğini, bu yüzden Nef'î'nin insanları incitenlerin komutanı olduğunu, sûrette insan lakin sûrette domuz meşrepli olduğunu, hiciv dışıyla herkesi dışlediğini söyler.

Merdum-âzârâna ser-dâr olsan ey Nef'î n'ola
Cümle a'dâ vü ehibbâ heb yanında birdir
Turmayıp dendân-ı hicv ile çalarsın herkesi
Sûretin insân ammâ sûretün hınzîrdır
(Ocak, 1991: 11)

Abdî, Nef'î'yi övenlerin bu işte nasıl bir fayda beklediklerini merak eder. Yıkılmış Ka'be'de Safa ve Merve arasında gelip gitmenin insana berraklık katmayacağı gibi, o çok hiciv yapan şairi övmekle vefa yerine getirilmiş olmayacaktır. Nef'î, hiciv baltasıyla çok gönül Kâbe'sini harap etmiştir.

'Aceb meddâh-ı Nef'î olanın nef'î nedir bilmem
O heccâvı sitâyîş sûr-bahşâ-yı vefâ olmaz

Hele tahrîb etmiş tîşe-i hicv ile çok diller
Harâb-ı Ka'be'ye sa'y etmede kat'ân safâ olmaz
(Abdî, Müf. 5)

Şeyhülislam Yahyâ'nın bir kıt'asında övgü ile yergi bir aradadır. Nef'î zamanındaki tek şairdir. Onun sözleri câhiliye devrinde Kâbe'ye asılmaya değer görülen kasideler gibidir. Nef'î kaside sahasının en büyük şairi kâfir İmrü'l- Kays'ın kendisidir.

Şimdi hayl-i sühân-verân içe
Nef'î mânendi var mı bir şâ'ir
Sözleri Seb'a-i Mu'allaka'dur
İmrü'l-Kays kendidür kâfir
(Yahyâ, Kıt'a.24)

Nef'î'nin bazı yergileri meslektaşlarına yönelik olduğundan dolayı bazen şairlerden karşılık görmüş ve mevzu atışma halini almıştır. Nef'î'ye yöneltilen olumsuz tenkidlerin temelini heccavlığı teşkil etmektedir. Şairler, hiciv yazmanın faydalı bir uğraş olmadığını belirterek Nef'î'nin dost düşman pek çok kişiyi incittiğini ifade etmişlerdir. Nef'î'yi hicivde alt edebilmek şairlik yeteneklerini gösterebilmek adına önemli görülmüştür. Şairlerin sert söylemleri yanında daha sanatlı taşlamalar da mevcuttur.

4. Nef'î'nin Methiyeciliğine Dair Görüşler

Nef'î, hicvettiklerini yerin dibine geçirdiği gibi övdüğü kimseleri de gökleri çıkartır. Bu özelliğini, Şeyhülislam Muhammed Efendî'ye yazdığı kasidesinde (K.50/68) “dostu bir harf ile kabul fermanına ulaşmışcasına yüceltir, düşmanı ise bir nokta ile halkın diline düşürürüm” diyerek dile getirir. Nef'î'nin methiyelerinde mübalağa sanatının rolü fazladır. Nef'î “övdüğü kişileri sahip oldukları özellikler ötesinde, görmeyi arzu ettiği biçimde yüceltmıştır. Övgülerinde zengin hayal gücünden kaynaklanan mübalağaları, dile hâkimiyeti, üslubundaki ahenk ve söyleyişindeki rahatlık onu son derece başarılı kılmıştır.” (Ünver, 1991: 61) Nef'î'nin övgüdeki başarısı genellikle memdûhun övgüsü bahsinde kullanılmıştır.

Ahmet Bâdî, “Nef’î sağ olsaydı eğer senin vafında binlerce bayram methiyesi söylese bile bu işi hakkıyla yerine getiremezdi” diyerek Edirne valisi Hürşit Paşa’ya övmüştür.

Nef’î sağ olsa eğer hakkıyla kılmazdı edâ
Söylese vafında bin medhiye-i ‘ulyâ-yı ‘id

(Ahmet Bâdî, K.6/25)

Sabrî, Ali Ebubekir Efendi’nin yüceliğini anlatmak için “vasıflarının büyük incisini nazmın ipliğine dizen mucize nefesli Nef’î dahi olsa aczini tekrar ederek bu durumu saklayamazdı” demektedir. Vaf edilen kişiyi Nef’î’nin bile anlatamaması memdûhun ne kadar ulu olduğuna bir nişanedir.

Silk-i nazma dürre-yi evsâfını tanzîm eden
Nef’î-i mu’ciz-dem olsa ‘aczini ikrâr eder

(Sabrî, K.13/19)

Osman-zâde Tâ’ib, İbrahim Paşa’nın yaptırdığı saray için yazdığı tarih manzumesinde “kıymetinin derecesi Nef’î tarafından görülseydi lâl olurdu” diyerek memdûhunun büyüklüğünü anlatır.

Bilenler rütbe-i kadrin hamûşu ihtiyâr eyler
Olurdu lâl eğer devrinde gelse Nef’î-i üstâd

(Tâ’ib, Tar.8/12)

Bosnalı Fâzıl Mehmet, Safvetî Paşa için yazdığı kasidesinde, mucize sözler söyleyen Nef’î’nin, paşanın övgüsünde aciz kalacağını ifade eder.

Eğer Nef’î anı görse kalurdu ‘âciz-i imlâ
Senâsında hakikat üzre inşâ iltizâm oldu

(Fâzıl, K.10/13)

Nedîm, İbrahim Paşa’ya ithafen “senin gibi veli nimetim varken bu cihanda Bâkî ve Nef’î lütfu ve ihsanı gelip benden beklesin” demektedir. Böylece şair, hamisinin cömertliğini vurgulamaya çalışır.

Senin gibi veliyy-i ni’metim varken cihan içre
Gelüp Nef’î vü Bakî benden umsun lûtf u ihsanı

(Nedîm, K.23/24)

Keçeci-zâde İzzet Molla, kendisini Nef’î’den üstün tutarak memdûha seslenir. Övdüğü kişinin hünerli kimseleri destekleyen bir hâmi olduğunu belirtir. Nef’î eğer böyle bir memdûh bulmuş olsa idi şiirde kendisinden daha ileri bir seviyede olurdu.

Belki Nef’î bana eylerdi o yüzden sebkât
Düşse zâtın gibi memdûh-ı hüner-pîrâya

(Ocak, 1991: 42)

Edirneli Ahmed Rüşdî, Râmî Mehmet Efendi için yazdığı kasidede “senin vasıflarını bir bir sayayım da Nef’î’nin ruhu bu ifadelerle âşık olsun” diyerek memdûhunun yüceliğinden söz eder.

Rûh-ı Nef’î dahi ta’bîrine meftûn olsun
Eyleyem şöyle senin vafını bir bir terkîm

(Rüşdî, K.8/17)

Âsaf, memdûhu Damat Mahmud’un, temiz ve güzel vasıflı oluşunu, yiğitliğini, cesaretini, yardım severliğini, ilmi konulardaki üstünlüğünü belirtmek ve tasdikletmek için övgü ustası Nef’î’yi anmıştır. Şaire göre, Nef’î, böyle nitelikleri bulunan bir zatın övgüsünü yapması gerekmektedir.

Nef’î’ye vaf-ı pâkini sordum dedi bana
Şemşîri Zü’l-fekâr-ı ‘Alî’den nişân verir

(Âsaf, K. 4/37)

Şecâ’at sende himmet sende ‘ilm ü ma’rifet sende
Bunu zâtın için yazmak gerek Nef’î senâ-gûne

(Âsaf, K.3/51)

Aşkî, Ali Paşa’nın Şam’da vali olması münasebetiyle yazdığı tarih manzumesinde “eğer nükteli kasidelerin reisi Nef’î senin zamanında yaşamış olsaydı görevde bulunduğu zamana övgüler yağdırırdı” demektedir.

Ger zamân-ı devletünde bulmuş olsaydı vücûd
Nef’î-yi sâhib kasâ’id nükte-dânun serveri

Sarf iderdi cümle evkâtın senâ vü medhüne
Vafında hâcet degül şîr-i şecâ’at perveri

(Aşkî, Tar.21/21-22)

Antepli Aynî, Tayyar Paşa’nın divanının tertibi için yazdığı tarihte Paşa’nın şairliğini överken eğer Nef’î seninle aynı zamanda yaşasaydı, “şiirin nasıl olması gerektiğini görürdü” diyerek Paşa’nın şiirdeki üstünlüğü karşısında Nef’î’nin aciz kalacağını söylemektedir. Mehmed Emîn Beg için yazdığı tarihinde

Nef'î'nin kaside yazmayı ondan öğrenmesi gerektiğini söyler. Memdûhun şairlik özelliğini övmek için kaside ile özdeşleşen Nef'î'yi anmıştır

Nef'î göreydi devrini çekmezdi hâce cevri
Anlardı şî'rin tavrını himmetde noksân eyledi
(Antepli Aynî, K.8/40)

Tertîb i kasideyle tarh ı gazeli andan
Ögrense sezâ Rûm'un Nef'î ile Bâkî'si
(Antepli Aynî, Tar.114/5)

Nef'î'nin övgü içinde başarılı olduğunu kabul eden şairler, genellikle bahsi geçen şahsın tarif edilmesinde bir övgü vesilesi olarak Nef'î'yi anmışlardır. Memdûh öyle yüce bir merhalededir ki övgüleriyle meşhur Nef'î bile bunu anlatmaya muktedir olamayacaktır. Nef'î gibi bir şairin bu vasıflar karşısında hayrette kalması düşüncesi bir klişe halini almış ve şairlerce benimsenmiştir.

5. Nef'î'nin Fahriyeleri Hakkındaki Düşünceler

17. yüzyılda artık divan şairlerin, İranlı şairler karşısında kendilerine olan güvenlerinin oldukça arttığı görülmektedir. Bu güvenin şairler üzerindeki etkisi dönem içerisinde fahriyelerin fazla olmasıyla tezahür etmiştir. Bu yüzyılda kendini en fazla öven şair Nef'î'dir. Gerek kasidelerinde gerekse gazellerinde kendini övmediği hemen hemen hiçbir beyti yok desek abartmış olmayız. Nef'î'nin "ölçü ve sınır tanımayan övünmelerini, onun aşırılığa yatkın, kalıbına sığmayan yaradılışı ve kendisine duyduğu sonsuz güvenle açıklayabiliriz." (Ünver, 1991: 62) Nef'î, rakiplerine karşı savunma durumunda olduğu için fahriye üslubu geliştirmiştir. Nef'î, fahriye hususunda şairlere örnek teşkil etmiştir. Nef'î'nin, bu konuda birçok şairi etkilediği, "kaside içinde fahriye bölümünün konumunu değiştirdikten sonra, onu izleyen örneklerin ortaya çıkmasından anlaşılmaktadır." (İsen, 2002: 31) Nef'î'nin övme ve övünme konusunda Sebk-i Hindî şairlerinden İranlı Örfî'nin etkisindedir.

Hâzık bir beytinde Nef'î ve Örfî'yi birlikte anar. Ona göre, başkaları tarafından kalemine izin verilmesi halinde, Urfî ve Nef'î gibi kendilerini öven şairlerin bulunduğu yarışta, kendisinin de yer alacağını söyler.

Ruhsat olsa hâme-i mu'ciz-beyân-ı tab'ıma
Urfî vü Nef'î gibi fahriyyede pûyân olur
(Hâzık, K.5/8)

Bütün gayesinin Nef'î'nin yolundan gidebilmek olduğunuda getirmekten çekinmeyen Hâzık. Bunu başarmış olduğuna inanır ve Nef'î gibi kendisini övdüğünü itiraf eder. Eğer Nef'î'nin yolundan gitmeseydi, onun bu kadar kendini övmesine kimse inanıp itibar etmeyecektir.

Nef'îye pey-rev oldığım eş'ârdır garaz
Yohsa temeddühe bu kadar kim inân verir
(Hâzık, K.3/19)

Aşkî, Nef'î'nin kendisini çok övdüğünü, buna karşılık kendisinin onun gibi davranıp kendini çok övmeyeceğini belirterek tevazulu davranmaya çalışır.

Lîk ben Nef'î gibi fahr u mübâhât eylemem
Lâf-zendür gerçi kim erbâb-ı nazmun ekseri
(Aşkî, Tar.21/24)

Artık şimdiden sonra Nef'î gibi övünsem bana yakışır diyen Sabrî, bunun sebeğini, Nef'î'nin sahip olduğu gibi bir hâmisinin oluşuna bağlamaktadır.

Yaraşur Nef'î gibi fahr eylesem şimden gerü
Oldu memdûhum benim bir dâver-i dânişkarın
(Sabrî, G.71/8)

Kendisini Sultan Abdülmecid'in kölesi olarak gören Ahmed Sâdık Ziver Paşa, onun vasıflarını anlatmak ile sözünün değer kazandığını, bu yüzden Nef'î gibi fahriye yapmaya hakkı olduğunu düşünür. Diğer beytinde de kendini Nef'î gibi övmeye başlamasına gerekçe olarak şerefli memdûhunun varlığını gösterir.

Çâkerin Nef'î gibi 'arz eylesün fahriyyeler
Lezzet-i vasfınla tab'ım olmada şîrîn-zebân
(Ziver Paşa, K.21/50)

Ben de Nef'î gibi fahriyyeye âgâz ideyim
Ki sen oldın bana memdûh-ı ma'âlî in'âm
(Ziver Paşa, K.44/37)

Fâzıl mahlasını kullanan Hâfız Mehmed Tahir, kendisinin güzel sözler söyleyen bir yaradılıştaki olduğunu, bu yüzden gazel yazmakta Nef'î gibi kendisini övmenin uygun olduğunu söyler.

Gazel tarh itmede Nef'î kadar fahriyye itsem de

Sezâdur Fâzîlâ bir şâ'ir-i rengin-edâyum ben
(Fâzîl, G.302/6)

Sünbül-zâde Vehbî, "Nef'î eğer cihanda baki kalıp benim parlak nazmumu görseydi, utanarak kendini boşuna övdüğüne karar verip bu övünmelerini ateşe atıp yok ederdi" der. Başka bir beytinde de "kendini övenlerin başında gelen ateş dilli Nef'î'nin üzerine, düşünce şimşegim, her zaman ateşten bir kılıc çeker" diyerek Nef'î'den üstün olduğunu ve onu korkuttuğunu ifade eder.

Eğer bâkî olup Nef'î göreydi tâbiş-i nazmım
Atardı şerm ile fahriyyesin hep nâr-ı sûzâna
(Vehbî, K.7/99)

Çeker bir şu'leden şemşîr her dem berk-ı endişem
Ser-i serbest-i fahr-ı Nef'î-i âteş-zebân üzre
(Vehbî, K.15/61)

Şairlere göre Nef'î, kendisini çokça öven bir şairdir. Onun bu fahriyeleri bazen abartılı bulunsa da şairler, kendilerini övmeye söz geldiğinde Nef'î'yi örnek almışlardır. Nef'î tarzında söz söylediklerini ifade ederek bunu tefahür etmeye neden olarak gösterirler. Kimi zaman kendi nazımlarının kalitesini ifade etmek adına Nef'î'nin bu fahriyelerini değersiz bularak ona meydan okurlar.

6. Şairlerin Nef'î'yi Överken Kullandıkları Bazı Kalıp İfadeler

a. Mu'ciz-Beyân/Mu'ciz-Dem

Nef'î pek çok beytinde² kendi övgüsünü yaparken kendini "mucize sözlü" olarak nitelendirir. Onun kendisini meth etmek için kullandığı bu tarz ifadeleri, şairler arasında onu tarif etmek için kullanılan kalıp ifade haline gelmiştir.

Hâzık Nef'î için "mucize sözlü Nef'î" denildiğini söyler. Hâl böyle olunca gerçek nazımın zuhur etmiş hâlinin Nef'î'nin şiirleri olduğunu ifade eder. Böylelikle onun mısralarını iktibas etmeyi istemiştir.

Şânına gûyâ demişdir Nef'î-i mu'ciz-beyân
İktibâs etsem n'ola sensin bu nazımın mazharı
(Hâzık, K.25/11)

Erzurumlu Zihnî, herkesin anlayamadığını düşündüğü ince ve güzel manalarını mucize sözlü Nef'î'ye armağan eder. Çünkü böyle bir armağandan sadece kendisi gibi ince anlamlar bulan Nef'î'nin anlayabileceğini düşünür. Başka bir beytinde de "eğer mucize nefesli Nef'î benim yolumdan gelip sözlerimi dinleseydi benim için kabri iyi ve temiz olsun diye dua ederdi" der.

Nikâtim armağandır Nef'î-i mu'ciz-beyân üzre
Arûs-ı tab'ımı tahsîn ederdi görse Hakânî
(Zihnî, K.12/48)

Pey-rev olsaydı bana Nef'î-i mu'ciz-dem ger
Sühanım gûş edicek söyler idi tâbe serâ
(Zihnî, K.18/61)

Su'ûdu'l- Mevlevî, şiirlerinin, şuurulu kimseler tarafından incelendiğinde mucize nefesli Nef'î'nin yâd edileceğini söyler.

Nef'î-i mu'ciz-demi yâd eylesin
Seyr edip eş'ârımı ehl-i şu'ür
(İşler, 2005: 150)

² "Gerçi kim bir râvî-i mu'ciz-beyânîdir sözüm" (K.1/38)

"Nef'î-i mu'ciz-beyânım bende-i Mollâ-yı Rûm" (K.2/13)

"Ol sihr-sâz-ı mu'cize-gûyum ki nutkumun" (K.4/4)

"Ne Vassâfım ne Firdevsî o mu'ciz-gûy-ı ma'nâyım" (K.11/37)

"Nutka gelsem Nef'î-i mu'ciz-demim İsâ gibi" (K.12/48)

"Hâmem ol mu'ciz-tırâz-ı sad-hezârân pişedir" (K.14/45)

"Ben ol suhanver-i mu'ciz-beyân-ı devrânım" (K.22/36)

"Anarlar seyr edenler sihr-i kilik ü mu'ciz-i nazmım" (K.128/46)

"Benim o şâ'ir-i vahy-âzmây-ı mu'ciz-gû" (K.3/52)

"Sözüm hulâsa-i mazmûn-ı mu'ciz-i İsâ" (K.33/44)

"Benim ol şâ'ir-i sihr-âver-i mu'ciz-dem kim" (K.41/43)

"Feyz-i nefesim mu'cize-perdâz-ı belâgat" (K.42/29)

"Ben şâ'ir-i mu'ciz-dem-i ilhâm-tırâzım" (K.42/31)

"Nazm-âver-i mu'ciz-kelimâtim ki fesânem" (K.59/10)

"Bir senâ-hânı ola Nef'î-i mu'ciz-dem gibi" Kıt'a-ı Kebire. 3/9)

"Nef'î gibi mu'ciz-dem ü pâkize-edâyız" (G.55/7)

"Tûtî-i mu'cize-gûyum ne desem lâf değil" (G.71/1)

"Bir bilir yok Nef'î-yi mu'ciz-beyânı bilmiş ol" (G.75/5)

"Güyâ Mesîh-i mu'cize-perdâzım sözüm" (G.78/3)

"Sâhir-i mu'cize-perdâz-ı hayâlim ammâ" (G.83/5)

Bosnalı Mehmet Fâzıl Paşa'ya göre eğer mucize sözlü Nef'î, Emin 'Âlî Paşa'nun sadâreti döneminde yaşasaydı hakkında çok "dîvân-ı senâ" tertip ederdi.

Nef'î-i mu'ciz-beyân olsaydı 'âlemde eğer
Hakkına tertîb iderdi nice dîvân-ı şenâ

(Fâzıl, K.4/22)

Yenişehirli Avnî gibi zamanın mucizeler söyleyen Nef'î'sinin kendisi olduğunu savunur. Yine başka bir beytinde de (K.18/6) Nef'î'den mucize sözlü olarak bahseder.

Bu 'ahdün **Nef'î-i mu'ciz-makâlâtı** benem şimdi

Benem Sultân Murâdumsun da'vâ-yı gayr-ı münkerdür

(Yenişehirli Avnî, K.24/62)

Keçeci-zâde İzzet Molla, Mihnetkeşân'da Nef'î'den " mu'ciz-beyân" şeklinde bahseder.

Yazar gerçi **Nef'î-i mu'ciz-beyân**

Edip vasfını reşk-i bâğ-ı cinân

(İzzet Molla, M.1/3737)

b. Nef'î-i Üstâd

Nef'î'den bahseden şairler, onu üstat diye anmış şiir ve söz konusundaki üstünlüğüne, yeteneğine dikkat çekmişlerdir. Sâ'id, "bu yeryüzünün Nef'î gibi bir üstat gördüğünü" söyler. Edirneli Kâmî ve Haşmet de bir beytinde Nef'î'yi üstat olarak anar. Yine Nuri Osman'a göre şiirde üstat olan iki şairden biri Nef'î'dir. Su'ûdu'l-Mevlevî, üstat olan Nef'î ile kendisini bir görmektedir. Üsküdarlı Sırrî Nef'î'yi bir yandan üstat olarak kabul eder. Diğer taraftan Nef'î'nin kendisinin talebesi olacağını söyler.

Gitmiş bu zemîn üzre Sa'id **Nef'î-i üstâd**

Nahl-ı kalemüm pey-rev-i Hassân iderin ben

(Said Giray, G.129/7)

Vâsıfları hakkında dimiş **Nef'î-i üstâd**

Kim her biri sencîde fülân ibn-i fülândur

(Kâmî, K.23/22)

Tahayyül itdigim üzre be-kavl-i **Nef'î-i üstâd**

Derinde bende olma dehre şâh olmakdan a'lâdır

(Haşmet, K.10/43)

Nef'î ammâ vü Fehîm-i nâ-şâd

Hak budur fenn-i şî'irde üstâd

(Nuri Osman, M.5/7)

Sühan-şinâs ü nikât-âşinâ ki vafında

Cenâb-ı **Nef'î-i üstâd** hem-zebânım olur

(İşler, 2005: 155)

Bu tarh-ı bî-bedeli germ-i şevk olup diyicek

Olurdu tabuma şâkird **Nef'î-i üstâd**

(Sırrî, K.7/71)

c. Diğer Klişe İbareler

Devrin sultanı 4. Murad, Nef'î'yi tuttuğunu, olan hayranlığını bir beytinde "tatsız söz söylemeden tövbe edip temiz edalı Nef'î'nin eteğini tutalım" diyerek dile getirir.

İdelüm bî-meze söz söylemeden istigfâr

Dâmen-i **Nef'î-i pâkîze-edâyı** tutalım

(Ocak, 1991: 8)

Nuri Osman, dörtlükler olarak, Şehzade 4. Murad ve Sami Ebubekir Paşa övgüsünde kaleme aldığı kasidesinde memdûhunun Nef'î gibi tatlı söyleyişte olduğunu söyler.

'Allâme-i 'asr-ı âvân

Tahrîr-i bezm-i imtihân

Nef'î gibi 'azbü'l-beyân

Hüsn-i kitâbetde 'imâd

(Nuri Osman, Tar.219/17)

Nâ'ilî-i Kadîm, "müzeyyel der-medh-i üstâd-ı hod Sultânü's-su'arâ Nef'î Efendi" adlı şiirinde çağdaşından övgüyle söz etmektedir. Sekizinci beytinde "vahiy gibi güzel sözler söyleyerek büyüleyici tesir yapan Nef'î'nin her sözü bize ayet gibidir" diyerek Nef'î'nin sözlerinin vahiy gibi kutsal ve büyük olduğunu, onun sözlerinin insanı etkisi altına aldığını söyler. Ayet, işaret anlamındadır. Onun her sözü bize ayet gibidir diyerek kendisi için bir yol gösterici bir işaret olarak algıladığını görmekteyiz.

Vahy-perdâz-ı suhan Nef'î-i sâhir ki olur

Her sözü âyet-i mu'ciz gibi dilhâh bize

(Nâ'îlî-i Kadîm, G.303/8)

Said Giray her ne kadar yeni manalar bulsa da sihirli sözler söyleyen Nef'î'ye nazire yazamayacağını kabullenir. Şair elinden gelenin fazlasını da yapsa şiirlerinin hiç biri onunkine benzemez. Çünkü Nef'î onun gözünde ulaşılmaz bir şairdir.

Ne kadar mücid-i ebkâr-ı ma'ânî olsam

Nef'î-i sâhiri bir vech ile tanzîr idemem

(Said Giray, G.114/6)

Abdî'ye göre ateş dilli Nef'î'nin yeri kolay kolay doldurulamayacaktır.

Cihâna **Nef'î-i âteş-zebân** gibi şâ'ir

Ne geldi belki ne sonra gelir dedi zurafâ

(Abdî, Müf. 6)

Câzib, Akif Paşa'ya sunduğu Ramazan Kasidesi'nde Nef'î'nin Rum diyarı şairlerinden üstün olduğunu ve onun gibi güzel hoş şiirler sözler söyleyen birinin anılmamasına şaşılacağını belirtir.

Var iken zâtı gibi şâir-i Rûm'un ser-efrâzı

N'ola yâd etmeseler şî'r-i **Nef'î-yi suhan-dânı**

(Câzib, K.5/32)

İshak-zâde Zuhûrî, Salih Paşa için yazdığı methiyesinde, Nef'î'nin Sadrazam Hüsrev Paşa hakkında kaleme aldığı kasidesindeki bir beyti³ iktibas etmeden evvel "nükteli sözler söyleyen Nef'î'nin bu beytini tekrar edersen şaşılır mı?" diyerek iktibasın gerekçesini açıklar.

Nef'î-i nâdire-sencün n'ola bu beytin eğer

Görünür medhine çesbân ider isem takrir

(Zuhûrî, K.9/23)

Yenişehirli Avnî, Sa'id Paşa için yazdığı kasidede, kendisini zamanın Nef'î'si olduğunu bu iddianın çok görülmemesi gerektiğini söyler. Nef'î'yi de "rüzgâr kanatlı Cebrail'e" benzeter.

Çok mu bu da'vî ki benem hâliyâ

Nef'î-i Cibril-per-i rüzgâr

(Yenişehirli Avnî, K.36/53)

Râmî Abdurrahman Çelebi'ye göre, Nef'î'nin diğer şairlere üstünlüğünü, gökteki yeni ay dahi işaret etmektedir. Hilal ile işaret parmağı arasında bir benzerlik kuran şairin Nef'î'yi nitelerken kullandığı "Cenâb-ı Hazret-i Nef'î" ibaresi, şaire karşı duyduğu saygıyı göstermektedir.

Cenâb-ı Hazret-i Nef'î Efendi kim hilâl-i nev

Felekden gösterür bir mukle ehl-i nazma rüchânun

(Râmî, T.bend/90)

7. Nef'î'ye "Pey-Rev" Olmak

Nef'î büyük bir şair olduğu için onun yolundan gitmek ve onu taklit etmek isteyen şairler oldukça fazladır. Mahlasını Nef'î'den ilham alarak almış olan 19.yüzyıl şairi Nâfi', onu şiirlerindeki üstünlüğü münasebetiyle zikretmiştir. Ondan "üstad" diye bahseden şair, "Nef'î'nin yolundan gidince şiir meselesinde sihir işine son verdiğini ve mucize göstermeye başlayarak insanları şaşırttığından" söz eder. Bilindiği üzere sihir ile mucize aynı şeyler değildir. Nâfi' öyle söyleyerek Nef'î'nin yolundan gittiği için şiirlerinin değerinin arttığını söylemektedir.

Nâfi' olunca **Nef'î-i üstâd** pey-revi

Sihri düketdi şî'rde i'câza başladı

(Nâfi', G.198/7)

Behçetî, Nef'î ile aynı söyleyişte olduğunu, Nef'î'nin izinden gittiği için nazımın beğenildiğini ifade eder.

Peyrev-i **Nef'î** olup tûl ihtiyar itsem n'ola

Nazmuma benzer anun da ekseri nazm-ı teri

(Behçetî, K.14/45)

Nef'î'ye duyduğu hayranlığı ona yazdığı mektuplarında belirten Edirneli Hüseyin Efendi (Âlî) bir beytinde Nef'î'nin talebesi olduğunu, bu özelliğinden dolayı Horasan şairlerinden üstün olduğunu dile getirmiştir.

Ben ol şâkird-i hâs-ı **Nef'î-i mu'ciz-dem-i Rûmum**

Ki sözde gâlibim üstâd-ı zerdûz-ı Horasâne

(Âlî, K.2/112)

Haşmet, Nef'î'nin yolundan gidildiği takdirde, kişinin sözü bağlamada hüner göstereceğini söyler.

³ Tavk-ı fermânı ile gerden-i fitne maglûl
Satr-ı ahkâmı ile pây-ı sitem der-zencîr (K.40/21)

Olsa farazâ Nef'î'ye pey-revlik idenler
Ta'kid-i suhen itmede 'arz-ı hüner eyler
(Haşmet, K.7/48)

Erzurumlu Zihnî, Nef'î'nin yolundan gitmek ister. Ona, çektiği sıkıntılar ve eziyetler engel olmuştur. Eğer bu sıkıntılar olmasaydı şiir işinde hoş sözler söyleyen Nef'î ile aynı yolda yürürlerdi.

Mezâhimim benim ancak bu olmasaydı eğer
Olurdu Nef'î-i şîrîn-edâya dil hem-râh
(Zihnî, K.8/8)

Şairler kendi şairliklerinin gelişimi için Nef'î gibi üstad bir şairin izinden gitmek istemişlerdir. Nef'î'nin yolundan gitmek şairler için övgü vesilesi olmuştur.

8. Mukayese Unsuru Olarak Nef'î

Şairler, kendilerinden üstün gördükleri bir şairi hedef olarak belirleyip onu aşmaya çalışmışlardır. Bu niyetlerini, bazen o şairin bir gazeline nazire, tahmis yazarak belli etmiş, bazen de beyitlerinde, kendileriyle o şairi mukayese etme psikolojisi içerisine girmişlerdir. Nef'î mukayese unsuru olarak kullanılan şairlerin başında gelmektedir.

Nef'î'yi "ateş gibi bir dili" olan bir şair olarak gören Emin Hilmî "Nef'î'nin şiirlerine mucize deniliyorsa benim şiirime de sihr-i helal denilse yerindedir" diyerek kendisini Nef'î ile mukayese eder.

Denirse Nef'î-i âteş-zebâne mu'ciz-gû
Benim de şî'rime sihr-i helâl dense cedir
(Emin Hilmî, K.8/29)

Eşref Paşa'nın Nef'î'ye yazmış olduğu bir naziresinde kendisinin güzel sözler söyleyerek vahiy niteliğinde sözler kazandıran Nef'î'ye yetiştiğini, onun derecesine yükseldiğini belirtir. Şair bu durum için şükretmektedir. Bir yönüyle doğrudur. Zira ikisi de hiciv şairidir. Başka bir beytinde de asrın Nef'î'si olarak ününü arttırdığını, şiirin "padişahu olamazsam bana suçtur" demektedir.

Şükr kim bir bârgâh-ı lutfâ kıldım intisâb
Kâmrân oldum be-kavl Nef'î-i vahy-ı iktisâb
(Eşref Paşa, G.22/1)

Husrev-i nazm olamazsam bana töhmetdir kim

Nef'î-i 'asr diyu şânımı kıldın ebcâl
(Eşref Paşa, K.18/55)

Nuri Osman, Sâkinâme'sinde, Nef'î'nin bir beytini iktibas ederek, kendisinin Nef'î gibi, mahlub uğruna gazeller söylediğini beyan eder.

Ser-germ-i teşne-i mey-i ihsânınım senin
Nef'î gibi cihânda gazel-hânınım senin
(Nuri Osman, T.Bend.4/39)

Emin Hilmî, yazdığı her şiirin, merhametli sahibi (Mehmed Rüşdî Paşa) tarafından desteklendiğini ve Nef'î söyleyişinde olduğu için el üstünde tutulduğunu söyler.

Şâ'ir-i Nef'î-edâyım ki tutar el üstüne
Nef' için her nazmımı sâhib-dilân-ı merhamet
(Emin Hilmî, K.17/29)

Kasidesi okunup tanındıkça, kendisinin zamanın Nef'î'si olarak görüleceğini söyleyen Lebîb de kendisini Nef'î gibi görenler kervanındadır.

İnsâf kıl insâf okundukça kasîdem
Denmez mi Lebîbâ dahi Nef'î-i zamândır
(Lebîb, Mukat'ât.13/57)

Hâmî, "üzre" redifli kasidesinin okunursa, Nef'î'nin Sultan Ahmet vafında kaleme aldığı "üzre" redifli Bahâriyye'sine tercih edileceğini söylerken, Nef'î'nin mucize sözlü olduğunu belirtip onu övmektedir.

Kelâm-ı pâkine insâf idüp tercîh ider şâyed
Okunsa ger kasîdem Nef'î-i mu'ciz-beyân üzre
(Hâmî Ahmed, K. 2/258)

Leskofçalı Galib, mucize söyleyen Nef'î'den sonra söz tahtının boşaldığını, böylece Rum diyarında bulunan yetenekli kimselerin her zaman o tahta talip olduğunu belirtir. Kendisinin o yüce makama layık olduğunu iddia edince, kader divanının hâkimleri de hükmünü Galip'ten yana kullandığını söyler.

Kalıp Nef'î-i mu'ciz-gûdan evreng-i sühan mahlûl
Hüner-mendâh-ı Rûm olmuşdu her bir 'asrda tâlib
Edince şimdi da'vâ tab'ım ol câh-ı mu'allâyı
Dedi hükkâm-ı dîvân-ı kazâ el-hükmü li'l-Gâlib
(Leskofçalı Gâlib Kıt'a.7)

Fatîn de bu dünya içinde kendisini ikinci Nef'î olarak ilan eder. Çünkü o da Nef'î gibi felekten yardım talep etmemektedir.

Fatîn tab'-ı belîğim isti'âne itmez 'âlemden
Benim var ise şimdi 'âlem içre **Nef'î-yi sâni**

(Fatîn, G.164/6)

Kendi nazımının, âlemin nazım söyleyicileri tarafından talan edilerek yağmalandığını duyuran Sabrî, "cihanın Nef'î'siyim desem boş söz söylememiş olurum" diyerek kendisini Nef'î ile mukayese eder.

Nef'î-i nazm âver-i dehrem desem lâf eylemem
Nazmımı nazm-âverân-ı 'âlem eyler intihâb

(Sabrî, K.7/39)

Sözünün Nef'î'nin söyleyişleriyle aynı değerde olmasından kısacası üslubunun Nef'î'ye benzemesinden çekinmeyeceğini söyleyen Neşâtî'nin, bu duruma örnek olarak gösterdiği şey ise cevher-i ferdin yani atomun bölünememesi hususudur. Başka bir beytinde, gönül vasıflarının kendisinin Nef'î'ye benzeyen sözlerinden dinlenmesi gerektiğini ifade ederek kendisini Nef'î gibi görmektedir.

Lehce-i **Nef'î** ile olsa kalamum n'ola bir
Cevher-i ferd degül kabil-i neng-i taksim

(Neşâtî, K.9/31)

Dinle bu matla-ı garrayile vâf-ı dili kim
Aherin-i gofte-i **Nef'î-i sūhan-aradur**

(Neşâtî, K.22/9)

İbrahim Hakkı Bey, kendisini Rûm diyarlarının ikinci Nef'î'si olarak ilan ederek, şairliğinin kudretini bütûn şöhretli şairlerin tasdiklediğini söyler.

Sâni-i Nef'î-i Rûmum ki ederler tahsîn
Kuvvet-i tab'ımı bil'l-cümle esâtiz-i be-nâm

(Ocak, 1991: 43)

Vecîhî, Nef'î ile övgü vadisinde aynı söyleyişte olduğunu söyler. Lakin yine de methiye noktasında ondan farklı olduğunu belirtir.

Eylemez tutî-i endişem şeker-hâyi-i medh
Gerçi bu vadide **Nef'î** hem-zebânumdur benüm

(Vecîhî, G.135/9)

Hüseyin Şâkir, şiirlerinin "Nef'î'den aşağı kalır bir tarafı var mıdır" diye sorarak kendisini onunla mukayese eder.

Cümlesinden 'abd-i ahkar Şâkir-i nâ-kâm iken
Der ki şî' rim nazm-ı **Nef'î**'den meğer ednâ mıdır

(Hüseyin Şâkir, K.14/25)

Nef'î'nin "yazmışlar" redifli gazeline nazire yazan Racûlî, Nef'î tarzında sözler yazdığını belirterek şiirlerinin hakikatinin olgun kimseler tarafından anlaşıldığını ve mertçe yazılıp okunduğunu söyler.

Hakîkât hâl ile fehm eyleyüp cümle kemâl ehli
Racûlî **Nef'î** var her sözümü merdâne yazmışlar

(Racûlî, G.95/7)

Hafız Mehmet de şiir sahasında Nef'î gibi, gönül atını kırbaçlayarak çabucak sürdüğünü belirtir.

'Arsa-i nazmda **Nef'î** gibi Fâzıl biz de
Tâziyâneyle semend-i dili çâlâk iderüz

(Hafız Mehmet Tahir, G. 179/5)

Nef'î'nin Sultan Ahmed vâfında yazdığı kasidesine nazire yazan Sürûrî, sözlerinin Nef'î'ye benzediğini söyler. Abdî de Nef'î tarzında yazdığını söyleyerek övünmektedir.

Nutkum be-kavl-i **Nef'î-i** Firdevs-i âşyân
Şeh-nâme-i belâgata hüsn-i beyân virür

(Sürûrî, K.1/25)

Medhinde ol nagme-serâ bu gerçi müşkil müdde'â
Bir tarz-ı **Nef'î** 'Abdîyâ al destine levh ü kalem

(Abdî, Tar.21/7)

Kendilerini Nef'î ile mukayese eden şairler, kimi zaman onunla aynı seviyede olduklarını söylemiş kimi zaman da onu, kendilerine nazaran daha alt seviyede görmüşlerdir. Nef'î'yi geçmek bir tarafa ona yaklaşabilmek bile önemli bir başarı olarak kabul edilmiştir. Kendilerini zamanın Nef'î'si olarak adlandıran şairler bununla iftihar etmişlerdir.

9. Şairlerin Nef'î'ye Yönelik Meydan Okumaları

Şairlerin, büyük şairlere meydan okuması, kendi şairlik hünerlerinin ispatı için önemli ataklardır. Şairler, üstünlük iddialarını kanıtlamak adına Nef'î'yi hedef şair olarak belirleyip ona, meydan okumuşlardır.

Behçetî sözlerinin Nef'î'den daha güzel ve sağlam olduğunu belirterek eğer böyle değilse “nazım ve imla vadisinde bir daha kalem oynatmayayım” diyerek meydan okumaktadır.

Eğer Nef'î'den a'la vü metin olmazsa güftârım
Kalem vaz' itmeyem bir dahi bâg-ı nazm-ı imlâyâ
(Behçetî, K.11/46)

Neşâtî, “kendisinin hançer gibi etkili olan ifade cevherinin güzelliğini Nef'î'nin görmesi halinde onun kendisinden çekinerek anlam kılıcına bir daha el atamayacağını” böylelikle anlam ülkelerini fethetmeye kalkışamayacağından bahseder.

Göreydi cevher-i tiğ-i zebanum bu letafetle
Elin sunmazdı Nef'î bir dahi şemşir-i da'vaya
(Neşâtî, K.10/41)

Nef'î'den önce Fars şairlerini örnek alan şairler, Nef'î'den sonra onu örnek ve ölçü almışlardır. Nef'î'nin Farsça Divânı'nın varlığını bizlere hatırlatan Yenişehirli Avnî kendisini överken farsça yazılmış kıymeti yüksek şiirlerinden “Nef'î'nin haberdar olması durumunda Nef'î'nin farsça söylemeye tövbe edeceğini” söylemektedir. Şair böylece kendi şiirlerinin üstün olduğunu anlatmaya çalışır.

Fârisî söylemeğe tevbe iderdi Nef'î
Fârisîyân-ı bülendümden alaydı peygâm
(Yenişehirli Avnî, K.30/44)

Keçeci-zâde İzzet Molla, “eğer dilimin keskin kılıcını, Nef'î haber alacak olsa korkusundan ahirete kaçacaktı” diyerek Nef'î'yi küçümsemektedir. Mihnetkeşân adlı mesnevisi içerisinde yer alan bir kasidede “Nef'î eğer elime geçseydi, ona hüner meydanın boş olup olmadığını gösterirdim” diyerek Nef'î'ye meydan okur.

Nef'î alırsa tiğ-ı zebânım peyâmını
Cân korkusuyla dâr-ı bekâdan firâr eder
(Ocak, 1991: 42)

Husrevâ bu keyf ile Nef'î geçeydi destime
Bildirirdim ana meydân-ı hüner tenhâ mudur
(İzzet Molla, M.1/3982)

Nevres-i Kadîm, “eğer mucize sözlü Nef'î bu zamanda yaşasaydı artık bir şey söylemezdi ve söz söylemenin davasını bırakırdı” diyerek kendisini övmektedir.

Eğer bâkî kalaydı dehrde Nef'î-i mu'ciz-dem
Olup sâmit iderdi terk-i da'vâ-yı sühan-dânî
(Nevres, K.23/9)

Nef'î'nin boşluğunu doldurduğunu düşünen Vecdi, Nef'î'yi yâd ettiği bir beytinde güzel ve taze şiir için insanların Nef'î ve Bâkî'yi anmasının zorunlu bir durum olmadığını söyler. Çünkü bu iş için Vecdî hayattadır ve o buna kâfidir.

N'ola Bâkî vü Nef'î girdüğün yâd itmese yârân
Zarûret mi çekerler tâze şire Vecdî sağ olsun
(Vecdî, G.52/5)

Hâzık, kendi nazımının insanın gönlüne oturduğunu söyleyerek Nef'î'nin divanının değersiz olduğunu belirterek laf söyleme hakkını kendinde bulur.

Lâf eyleyip desem n'ola divân-ı Nef'î'ye
Bu nazm-ı dil-nişîni veren râyegân verir
(Hâzık, K.3/10)

Sürûrî, nazımının, Nef'î'nin şöhretini parçalayıp zarara uğratacağını söyleyerek kendini üstün görmektedir. Sürûrî'nin Nef'î hakkındaki mısraı Sünbül-zâde Vehbî'nin de aynı redifteki kasidesinde yer almaktadır.

Nazmum be-hükm-i Vehbî-i kâzî-i hurde-dân
Nef'î'nün iştihârına kesr ü ziyân virür
(Sürûrî, K.1/26)

Ol hâceyim ki cevher-i nazmımdaki revâc
Nef'î'nin iştihârına kesr ü ziyân verir
(Vehbî, K.70/39)

Nef'î'nin bahariyesine nazire yazan Şeyh Galib, Nef'î'ye şiir konusunda baş eğmeyeceğini söyler.

Ta'n eyleyen gelsin berü olsun benimle rû-be-rû
Nef'î'ye etmem ser-fürü ger himmetin olursa zam
(Şeyh Galib, K.19/36)

Lebîb, söz mülkünün sultanının kendisi olduğunu, Nef'î gibilerinin yüzlercesinin huzurunda gelip geçtiğini belirtir.

Ben şimdilik ol mâlik-i mülk-i sühanım kim
Sad-Nef'î benim pîş-i rikâbımda revândır
(Lebîb, Mukat'ât.13/61)

Fâik Ömer, "Nef'î güzel söz söylemede benim inci saçan kalemimi görseydi Sâbit gibi sessizliğe bürünürdü" der. Burada Sâbit kelimesini tevriyeli kullanmıştır.

Nef'î göreydi Sâbit olurdu sükûtda
Tarz-ı selîsde hâme-i gevher-feşânımız
(Fâik Ömer, K.35/15)

Fâzıl'ın nazımının parlaklığı karşısında Nef'î'nin utanması bir nevi Nef'î'ye meydan okumak olarak değerlendirilebilir.

Tab'unun Nef'î dahi şermendesidür Fâzılâ
Dâr-ı Hakdur ni'met-i bî-imtinânı bilmiş ol
(Hafız Mehmet, G.238/5)

10. Şairlerin Nef'î'nin Takdirini Kazanma Hakkındaki Düşünceleri

Şairler, nazımda mahir olduklarını ispatlamak için büyük şairlere saldırmak yerine onların takdirini kazanmak ister. Zira büyük bir şairin hoşnutluğunu elde etmek kolay değildir. Bunu başarabilen şairler için bu durum bir cesaret ve gurur kaynağıdır.

Neşâtî, "benim her sözüm anlam şarabıyla dolu bir kadehe benzer" diyerek Nef'î gibi bir söz ustasını mest edeceğinin garantisini vermektedir.

Benüm kim her sözüm bir câm-ı pür-sahbâ-yı ma'nadur
N'ola mest itse rûh-ı pâk-ı Nef'î-yi suhan-danı
(Neşâtî, K.13/32)

Nakşî, "şairlerine bakılacak olursa Nef'î gibi kâmil insanları bile hayrette bırakacağını" söyler.
Baksalar eş'âruma rûh-ı Neşâtî şâd olur
Vâlih ü hayrân ider Nef'î gibi kâmilleri
(Nakşî, K.6/48)

Âsaf, kendi nazımının üstünlüğünden bahsederken Enverî ve Nef'î gibi iki büyük şairi anar. Nazımdaki üslubuna Nef'î'nin canını vereceğini söylemesi, nazımının değerli olduğunu göstermektedir.

Bak Enverî'de var mı bu üslûb-ı râstîn
Üslûb-ı râstînime Nef'î de cân verir
(Âsaf, K.6/20)

Kendine münhasır ekolü ile büyük şairler arasına adını yazdırmış Nedîm dahi, Nef'î'nin etkisinde kalmıştır. Sadrazam İbrahim Paşa için yazdığı tarih manzumesinde "Nef'î tarzında" yazdığını söylemesi ona duyduğu hayranlığı göstermesi açısından dikkat çekicidir. Nef'î'nin "verir" redifli kasidesine yazdığı nazirede Nedîm, Nef'î'nin, yokluk âleminde sözlerini işittikçe takdir ve aferinlerini göndereceğini belirterek memnuniyetini dile getirmektedir.

Nedîm-i bende dedi tarz-ı Nef'î üzere târihin
Sebûyu urdu hakkâ dikdi taş sadr-ı tûfeng-endâz
(Nedîm, Tar.32/20)

Nef'î dahi 'ademde işitdikçe sözlerim
Şâ-pâş ü âferîni cihân-der-cihân verir
(Nedîm, K.4/62)

Eşref Paşa'nın, "Nef'î'nin ruhunun bu şairlerin hakkını teslim etmesi gerektiğini" söylemesi şairlerinin güzelliğini ifade etmek adına kayda değerdir. Hüseyin Şâkir de şairlerine karşı Nef'î'nin ruhunun aferinler verecek takdir edeceğini söyler. İbrahim Hakkı Bey şairlerinin can besleyici manasının Nef'î'nin ruhunu şaşkına çevireceğine inanır.

Rûh-ı Nef'î dahi teslim ede istihkâkım
Olsa Hallâk-ı Ma'ânî bana mahsûs-ı 'âlem
(Eşref Paşa, K.20/115)

Rûh-ı Nef'î âferin hân-ı sevâd-ı nazımın
Hâmemün Veysî-i münşi reşk eder inşâsına
(Hüseyin Şâkir, K.16/40)

N'ola hayret verirse rûhuna Nef'î-i merhûmun

Bu rütbe tumturak-ı lafz ile ma'nî-i cân-perver

(Ocak, 1991: 43)

Nef'î den mucize nefesli diye bahsettiği bir beytinde Zihnî "Nef'î benim yolundan gelip sözlerimi dinleseydi benim için kabri iyi ve temiz olsun diye dua ederdi" diyerek Nef'î'nin övgüsüne mazhar olabileceğini söyler.

Pey-rev olsaydı bana **Nef'î-i mu'ciz-dem** ger

Sühanım gûş edicek söyler idi tâbe serâ

(Zihnî, K.18/61)

Haşmet, ölümsüzlük suyuna benzeyen şairlerinin Nef'î gibi bir şairin gönlünü zinde tutacağını yani ferahlatacağını belirtir.

Ser-çeşme-i hayvân-ı edâ dinse sezâdır

Zirâ dil-i **Nef'î**'yi dahi zinde-ter eyler

(Haşmet, K.7/46)

Aşkî, yürek yakıcı şairlerinin dinlenmesi halinde pek çok şairin ağlayacağını söyler. Saydığı şairler arasında Nef'î de vardır.

Bu nazm-ı sîne-sûzum gûş kılsa Hâce-i pîşin

Ne Vehbî 'Aynî **Nef'î** Fâzıl u her şâ'irân aglar

(Aşkî, Tar.24/18)

11. Nef'î'nin Birlikte Anıldığı Şairler

Büyük şairler ile beraber beyitlerde anı anılan şairlerden biri de Nef'î dir. Genellikle Bâkî, Nâbî ve Sabrî ile birlikte zikredilmiştir. Said Giray ve Racûlî, Nef'î adını tevriyeli kullanarak diğer şairlerle beraber anar. Nuri Osman'ın belirttiği şiirin dört imamından biri de Nef'î dir. Belîğ Mehmed Emin, şairlerinin dört şairin etkisinden oluştuğunu söyler. Bu dört önemli şairlerden biri de Nef'î dir. Aşkî, kasidesinde andığı dört Türk şairlerden biri de Nef'î dir. Yine Zihnî, dört önemli şairin vasıflarını zikrederken Nef'î ye de yer verir. Devrinin en önemli şairlerinden olan Nâbî "Hayriyye" adlı eserinde Bâkî ve Nef'î'yi okumasını oğluna öğütlemiştir. Antepli Aynî'nin divanına saygı duası edecekler listesinde diğer şairlerin yanında Nef'î de vardır. Ferrî Mehmet, nazımında Nef'î'yi nesirde Veysi'yi tek geçer. Hâmî Ahmed Arap edebiyatının iki güçlü hiciv şairi Ferez dak ve Cerîr ile beraber Nef'î'yi anar.

Nef'î-vâr tab'-ı **Fehîm**'ün eğer olsa **Sâbit**

Nâdirî tab'-ı zekâ içre bulurdı **'İsmet**

(Said Giray, G.21/7)

Cihânın **Nef'î** mi var fitne erbâbı münîb olmaz

Düşürmüş **Nâbî** eş'ârı **Hevâ'î** dest-i nâdâna

(Racûlî, G.238/8)

Çâr imâmân-ı ma'ârif k'anda medfûn oldular

Ya'ni **Nef'î** **Bâkî** vü **Nâbî** vü **Kânî** rûhları

(Nuri Osman, K.46/35)

Bakî vü **Nef'î** vü **Sâbit** **Nâbî**

Suhana virdiler âb u tâbı

Bunların rûhıdır eş'âr-ı Belîğ

Rûhsız kâlibun olmaz tâbı

(Belîğ, Kıt'a.449)

Bâkî vü **Nâbî** vü **Nef'î** gelmesün **Haşmet** dahi

Türk'den nâ-behreler bezminde bil eyler hatâ

(Aşkî, Tar.2/35)

Nef'î-i mu'ciz-beyân u **Bâkî-i şîrîn-zebân**

Nâbî-i pîr-i sühan **Sâbit**-kadem erler gibi

(Zihnî, K.16/49)

Türküde **Nef'î** ile **Bâkî**'ye bak

Gayrı dîvânları da it mülhak

(Nâbî, M.1/978)

Dîvânım idüp imtiyâz şî'rim iderlerdi niyâz

A'câm u Rûm ehl-i Hicâz **'Urfî** ile **Nef'î** **Lebîd**

(Aynî, K.6/35)

Şî'rde **Nef'î** vü inşâda iderse **Veysi** lec

Taht-ı nazm u sadr-ı neşr üzre idüp ihkâr gül

(Ferrî Mehmet, K.5/30)

Kesb-i fer içündür nazm-ı **Ferez dak** dikk ider

SONUÇ

Divan şairlerine göre Nef'î, nazımın cefasını çekmiş mazlum bir şairdir. Nazım uğruna şehit olmuş bu şair, temiz vasıfları olan bir şahsiyettir. Nef'î'nin hayat hikâyesi şairlerce ibret olarak gösterilir. Nef'î, kasidede kendi vadisini oluşturmuş bir şairdir. Bir sahada ekol sahibi olan Nef'î, şairlerce idol olarak görülmüştür. Kasideciliğine dair övgüler genellikle onun bir kasidesine yazılan nazirede dile getirilmiştir. Şairler yazdıkları kasidenin üstünlüğünü ispat etmek için Nef'î'yi hedef şair olarak görmüşlerdir. Kasidelerinin fahriye bölümünde Nef'î'yi anan şairler kendilerini memdûha ve okura kabul ettirmeye çalışmışlardır.

Nef'î nazımının en belirgin üç özelliği olan övgü, kendini övme ve yergi şairlerce de tasdik edilmiştir. Şairler, vasıflarını tarif ettikleri kimsenin methini yaparken bu işin ustası Nef'î'ye de değinmişlerdir. Nef'î'nin, bahsi geçen memdûhu anlatmaya gücünün yetmemesi, bu hususta aciz kalması övülen kişinin yüceliğine bir nişane olarak kabul edilmiştir. Nef'î'nin kendi şairliği ile çokça övünmesi, adeta diğer şairleri de kamçulamıştır. Şairler çoğu zaman, sözü kendi övgüsüne getirdiği zaman Nef'î'nin bu konudaki tavrını da ifade etmişlerdir. Övgüye değer bir manzume kaleme aldıkları zaman Nef'î gibi övünmenin kendilerinin hakkı olduğunu düşünmüşlerdir. Nef'î'nin hayatına mal olan hiciv, şairlerce de dile getirilmiştir. Kimi şairler bu hazin sondan ibret alıp hicivden uzak durduklarını söylemişlerdir. Bu kılıç dilli şairin bazı şairlerce sevilmemesinin nedeni; Nef'î'nin dost düşman demeden hiciv baltasıyla herkesi harap etmesidir. Bu yüzden şairler Nef'î'nin heccavlığına vurgu yaparak onu ermişlerdir.

Nef'î'nin kendini tarfi ederken kullandığı "mu'ciz-beyân", "mu'ciz-dem" gibi ibareler Nef'î'yi övenlerce de zikredilmiştir. Nef'î, sözleri, sihir gibi olan, şairlerin piri ve yol göstericisi olan bir üstattır. Nef'î'nin izinden gidebilmek şairler için bir gaye ve kıvanç vesilesi olmuştur. Onun yolundan gidildiği takdirde şairler büyük bir üne kavuşacağına inanmışlardır. Nef'î'yi aşmak bir tarafa onun seviyesine yaklaşabilmek dahi büyük bir hüner göstergesi olmuştur. Nef'î, şairlerin, şairlik derecesini belirlemek adına bir mukayese unsuru olarak da anılmıştır. Kimi şairler kendilerini zamanın Nef'î'si ilan ederek övünmüşlerdir. Kimi şairler de Nef'î'yi küçümseyip alay ederek bunu sağlamaya çalışmışlardır. Nef'î'ye yönelik meydan okumalar, şairlerin ününü arttırmaları adına bir basamak olarak görülmüştür. Nef'î'ye saldırmak yerine onun övgüsüne mazhar olmak da şairlerin kendilerini kanıtlamak adına seçtikleri bir diğer yoldur. Nef'î gibi bir şairin hayranlığını elde etmek, onun ruhunu şad edebilmek her şairin hayal ettiği bir durum olmuştur. Nef'î, tıpkı kendisi gibi büyük olan Bâkî, Nâbî gibi şairlerle birlikte anılmıştır. Bunların dışında edebi kişiliği dışında bir de tarihi bir şahsiyet olarak beyitlerde yer almıştır.

Yalnızca divan taramaları sonucunda elde ettiğimiz verilere baktığımız zaman; Nef'î adı 71 şairin divanında, 175 mısradan geçmektedir. Bu şairlerin 21'i 17. asır, 27'si 18. asır, 22'si 19. yüzyıl şairidir. 1 şairinde dönemi tam olarak tespit edilememiştir. Görüldüğü üzere hem kendi devrinde hem sonraki asırlarda şairlere oldukça tesir etmiştir. Divanında Nef'î adına en çok yer veren (10 defa) 18. asır şairi Sünbül-zâde Vehbî'dir. Nef'î adının %66'sı kaside nazım formunda yer almaktadır. Bunun nedeni, kasidenin, övgü övünme ve yergiyi daha fazla ihtiva etmesidir. Yalnızca Nef'î değil diğer şairlerin adları da kasidelerde daha fazla görülmektedir. Nef'î adı, beyitlerde şu terkiplerde yer almıştır; Nef'î-i üstâd, Nef'î-i za'im, lehce-i Nef'î, Nef'î-yi suhan, Nef'î-yi suhan-dân, Nef'î-i sühan-ara, Nef'î-i sühan-gû, suhen-perdâz-ı Nef'î, vahy-perdâz-ı suhan, Nef'î-i sâhir, cenâb-ı hazret-i Nef'î, Nef'î-i nâdire-senc, Nef'î-i şîrîn-edâ, Nef'î-yi şîrîn-suhen-i mu'ciz-dem, Nef'î-i mu'ciz-beyân, Nef'î-i mu'ciz-dem, Nef'î-i mu'ciz malakat, Nef'î-i sâhir, Nef'î-i pâk-edâ, Nef'î vadisi, Nef'î-i nazm-aver, be-kavl-i dil-i pâk-i Nef'î, Nef'î-i vahy-ı iktisâb, Nef'î-i mazlum, Nef'î-i bi-pervâ, Nef'î-i Cibril-per-i rüzgâr, cerr-i Nef'î, revân-ı Nef'î, Nef'î-i Firdevs-i âşyân, Nef'î-i zamân, Nef'î-i 'asr, Nef'î-i sâni, Nef'î-i âteş-zebân, Nef'î-i şemşir- zebân, Nef'î-yi sâhib kasâ'id, Nef'î-edâ, dâd-ı edâ-yı Nef'î-i şîrin-zeban, Nef'î-i heccâv.

Divan şairinde, beyitlerinde Nef'î'ye yer veren şairlerin, adlarını, yaşadığı dönemi, beyit sayısı ve numaralarını, adının geçtiği önemli terkipleri, hangi bahisler için ele alındığını şöyle özetleyebiliriz.

Tablo 1. Divanlarda Nef'î

Şairler	Beyit Yeri	Önemli Terkipler	Hangi Bahislerde Anıldığı	Şairler	Beyit Yeri	Önemli Terkipler	Hangi Bahislerde Anıldığı
Behçetî (17.yy)	K.11/46 K.14/45 K.18/62		Nef'î'nin, kasideciliği ile mukayese, Nef'î'ye üstünlük iddiası, Nef'î'nin izinden gitme	Nevres-i Kadîm (18.yy)	K.23/9	Nef'î-i mu'ciz-dem	Nef'î'ye övgü

Fehîm (17.yy)	G.7/3		Tarihi şahsiyet olarak	Hâmî (18.yy)	K.1/88 K.2/258	Nef'î-i mu'ciz-beyân, cerr-i Nef'î	Nef'î'yi övme ve üstünlük iddiası, Hiciv şairleri ile birlikte zikretmesi
Kâmî (17.yy)	K.23/22	Nef'î-i üstâd	Nef'î'ye övgü	Ferrî (18.yy)	K.5/30		Nef'î'ye övgü
Şehrî (17.yy)	K.7/22	Nef'î-i za'im	Methiyede Nef'î'den üstün olma	Sâlim (18.yy)	K.24/23	revân-ı Nef'î,	Nef'î'nin kasidesine atf
Ş. Yahyâ (17.yy)	Kıt'a.24		Nef'î'yi hem övüp hem yerme	Hâzık (18.yy)	K.3/10 K.3/19 K.5/8 Tar.25/11	Nef'î-i mu'ciz beyân,	Nef'î'nin kendini övmesi, Nef'î'nin yolundan gitmek, Nef'î'ye övgü, Nef'î'yi küçümseme
Rüşdî (17.yy)	K.8/17		Memdûhun yüceliğini tarif ederken	Belîğ (18.yy)	Kıt'a.44/1		Büyük şairlerle birlikte anması
Cevrî (17.yy)	G.184/6	Nef'î-i sâhib-suhan	Söz sahibi oluşu	Sabrî (18.yy)	K.7/39 K.13/19 K.14/28 G.71/8	Nef'î-i mu'ciz-dem, Nef'î vadisi, Nef'î-i nazm-aver,	Kasidede Nef'î'nin vadi sahibi oluşu, memdûhun yüzeliğini tarif etmede, Nef'î gibi övünmesi, kendini Nef'î gibi görmesi
Neşâtî (17.yy)	K.9/31 K.10/41 K.11/36 K.13/32 K.22/9 G.70/5	Lehce-i Nef'î, Nef'î-yi suhan, Nef'î-i suhan-ara	Kasidede Nef'î'ye üstünlük iddiası, Nef'î'nin üstün bir şair oluşu, Nef'î'ye meydan okuma, Kendini Nef'î gibi görme, Nef'î'nin beğenisini kazanma	Nedîm (18.yy)	K.4/62 K.18/38 K.23/24 K.32/20		Kasidede üstün olması, memdûhun yüzeliğini anlatmada, Nef'î'ye hayranlık, Nef'î'nin takdirini kazanma,
Nâ'îli-i Kadîm (17.yy)	G.303/8	Vahy-perdâz-ı suhan Nef'î-i sâhir,	Nef'î'nin üstünlüğü ve şairlere rehber oluşu	Sürûrî (18.yy)	K.1/25 K.1/26 K.2/57 K.8/27 K.13/71	be-kavl-i Nef'î-i Firdevs-i âşyân, be-kavl-i Nef'î	Nef'î'nin heccavlığı, Nef'î'yi hicivde alt etmesi, Nef'î ile aynı söyleyişte olma, Nef'î'ye üstünlük sağlama
Râmî (17.yy)	T.Bend/90	Cenâb-ı Hazret-i Nef'î	Nef'î'nin şairlere üstünlüğü	Hafız Mehmet (18.yy)	G.179/5 G.238/5 G.302/6		Nef'î gibi övünme, Kendisini Nef'î gibi görme, Nef'î'ye meydan okuma
Nâbî (17.yy)	M.1/978		Nef'î'yi oğluna tavsiye etmesi	Erzurumlu Zihnî (18.yy)	K.8/8 K.12/48 K.16/49 K.18/61 M.4/52	Nef'î-i şîrin-edâ, Nef'î-i mu'ciz-beyân, Nef'î-i mu'ciz-dem, Nef'î-i pâk-edâ	Nef'î'nin kasidedeki başarısı, Nef'î'ye övgü, Nef'î'nin takdirini kazanma, Nef'î'nin yolundan gitme
Nakşî (17.yy)	K.6/48		Nef'î'nin hayranlığını kazanma	Nîmet (18.yy)	Tar.7/13 K.4/36		Memdûhu vasfetme konusunda kendini Nef'î gibi görme, tarihi şahsiyet olarak
Yârî	G. 527/7	be-kavl-i dil-i pâk-i Nef'î	Söz konusunda Nef'î'ye övgü	Şeyh Galib (18.yy)	K.19/36		Nef'î'ye baş eğmeme
Vecdî (17.yy)	G.52/5		Nef'î'nin yerini doldurma	Câzib (19.yy)	K.5/32	Nef'î-yi suhan-dân	Nef'î'nin Üstünlüğü
Vecihî (17.yy)	G.135/9		Nef'î ile aynı söyleyişte olma	Fâik Ömer (19.yy)	K.35/15		Nef'î'ye üstünlük taslama
Edirneli Hüseyin Âli (17.yy)	K.2/112 K.10/20	Nef'î-i mu'ciz-dem-i Rûm	Kendini Nef'î gibi görmesi, Nef'î'yi sözün peygamberi ilan ederek övmesi	Abdî (19.yy)	Tar.21/7 Müf.5 Müf.6	Nef'î-i âteş-zebân	Nef'î'nin heccavlığını eleştirme, Nef'î'yi övme, kendini Nef'î gibi görme
Zuhûrî (17.yy)	K.9/23	Nef'î-i nâdire-senc	Nef'î'ye övgü	Fatîm (19.yy)	G.119/2 G.164/6	Nef'î-i sâni	Tarihi şahsiyet olarak, Nef'î'nin devamı olması,
Üsküdarlı Sırrî	K.7/71 K.15/29	Nef'î-i üstâd	Nef'î'yi ihsan için memdûha	Ahmed Bâdî	K.6/25		Memdûhun yüceliğine vurgu

(17.yy)			misal gösterme, Nef'î'den üstün olma	(19.yy)			yapma
Nâzif (17.yy)	K.2/16		Kasidede Nef'î'den üstün görme	İzzet Molla (19.yy)	M.1/3737 M.1/3982	Nef'î-i mu'ciz-beyân	Nef'î'ye övgü, Nef'î'ye meydan okuma
Adnî Receb (17.yy)	K.28/38		Nef'î'nin hayranlığını kazanma	Emin Hilmi (19.yy)	K.8/29 K.11/29	Nef'î-edâ, Nef'î-i âteş-zebân,	Kendini Nef'î ile mukayese etme, kendini Nef'î ile eşdeğer görme
Sâbit (17.yy)	K.17/50	Nef'î-yi şîrin-suhen-i mu'ciz-dem	Kendisini Nef'î gibi görme	Leskofçalı Galib (19.yy)	Kıt'a.7	Nef'î-i mu'ciz-gû	Kendisini zamanın varisi olarak görme
Hüseyin Şâkir (18.yy)	K.14/25 K.16/40 Tah.1/1 Tah.1/58		Kendisini Nef'î ile mukayese etme, Nef'î'nin takdirini kazanma	Nâfi (19.yy)	G.198/7	Nef'î-i üstâd	Nef'î'nin üsütünlüğü ve onun izinden gidilmesi
Nuri Osman (18.yy)	K.46/35 Tah.2/19 T.Bend.4/39 M.5/7 Tar.219/17	'azbû'l-beyân,	Nef'î'ye övgü, Memdühun Nef'î ile aynı söyleyişte olması, Kendisinin Nef'î gibi olması,	Aşkî (19.yy)	Tar.2/35 Tar.21/21 Tar.21/24 Tar.24/18	Nef'î-yi sâhib kasâ'id	Memdühun yüceliğini izah etme, Kaside şairi oluşu ve kendini fazla övmesi, Nef'î'nin şiirlerinden etkilenmesi, büyük şairlerle anma
Osman-zâde Tâ'ib (18.yy)	Tar.8/12	Nef'î-i üstâd	Memdühun yüceliğini anlatmada	Arif Hikmet (19.yy)	K.1/31		Nef'î'nin beğenisini kazanma
Antepli Aynî (18.yy)	K.6/35 K.8/40 Tar.114/5		Memdühun kaside yazmadaki üstünlüğü, Nef'î'nin şaire saygı göstermesi	Fâzıl Mehmet (19.yy)	K.4/22 K.10/13 Tar.48/5	Nef'î-i mu'ciz-beyân	Memdühun yüceliği anlatılırken, Nef'î misali övünme, memdûn kaside yazmada Nef'î'yi geçmesi
Sünbül-zâde Vehbî (18.yy)	K.7/99 K.15/61 K.22/39 K.23/59 K.31/16 K.41/59 K.49/40 K.51/101 K.70/39 Tah.1/63	Nef'î-i âteş-zebân, Nef'î-i bî-pervâ, tavr-ı Nef'î	Kasidede, nazımda Nef'î'ye üstünlük iddiası, Nef'î ile mukayese	Şâkir Mehmet (19.yy)	K.18/24 K.24/14	Nef'î-i heccâv	Nef'î'nin hayatındaki olumsuzluk, Nef'î'nin heccavlığı ve kendini ondan üstün görmesi,
Haşmet (18.yy)	K.7/46 K.7/48 K.9/54 K.9/61 K.10/43	Nef'î-i üstâd	Kasidede yetenekli olma bahsi, Nef'î'nin üstatlığı, Nef'î'nin izinden gitme, nazımının Nef'î'yi etkilemesi, Mukayese etme, Büyük şairler arasında anması	Suûdu'l Mevlevî (19.yy)	K.?./35 K.?./25	Nef'î-i Üstâd, Nef'î-i mu'ciz-dem	Nef'î'ye övgü, kendisiyle mukayese
Kânî (18.yy)	K.34/61		Nef'î ile mukayese	Âsaf (19.yy)	K.3/51 K.6/20 K.6/37		Nef'î'nin şahsiyeti, memdühun övgüsünde Nef'î'nin methiyeciliği, kendisini Nef'î'den üstün görme
Lebib (18.yy)	K.8/84 K.24/18 Mkt.13/57 Mkt.13/58 Mkt.13/61	Nef'î-i sühan-gû, Nef'î-i zamân, Lehce-i Nef'î	Kasidede Nef'î'ye üstünlük iddiası, Nef'î'ye övgü, kendini Nef'î gibi görmesi, Nef'î'yi küçük görme	Racûlî (19.yy)	G.30/7 G.53/7 G.95/7 G.226/7 G.238/8 G.239/7		Nef'î'ye nazire yazma, kendini Nef'î gibi görme, adını tevriyeli kullanma, tarihi şahsiyet olarak
Neylî (18.yy)	G.32/5	Dâd-ı edâ-yı Nef'î-i şîrin-zeban	Nef'î'nin takdiri	Musâ Kâzım (19.yy)	K.18/16		Kendini Nef'î yaratılışında görmek

Hasmî (17-18.yy)	K.1/12		Tevriyeli kullanım	Bursalı İffet (19.yy)	K.4/13 K.3/24 G.15/5		Kendisini Nef'î gibi görme, Nef'î ile mukayese
Hâtif (18.yy)	K.6/20	Suhen-Perdâz-ı Nef'î	Hiciv yüzünden ölmesi	Eşref Paşa (19.yy)	K.18/55 K.20/3 K.20/115 K.22/1	Nef'î-i 'asr, be-kavl-i Nef'î, Nef'î-i vahy-ı iktisâb	Nef'î'ye hayranlık, kendini Nef'î gibi görme, Nef'î'nin takdirini elde etme,
Said Giray (18.yy)	G.21/7 G.114/6 G.129/7	Nef'î-i sâhir, Nef'î-i üstâd	Nef'î'nin yerini doldurma, Nef'î'ye yetişememe, Şair adlarını tevriyeli kullanma	Yenişehirli Avnî (19.yy)	K.18/6 K.24/62 K.24/63 K.30/44 K.36/53 Mt.14/36 Müf/171	Nef'î-i Mu'ciz Beyân, Nef'î-i Mu'ciz Malakat, Nef'î-i Mazlum, Nef'î-i Cibril -Per-i Rüzgâr, Nef'î-i Şemşir Zebân	Hayatı ve akıbeti, Nef'î'ye övgü ve kendisini onun gibi görme, Farsça şiir söylemede Nef'î'den üstün olma
Edirneli Fâiz (18.yy)	G.30/5		Başka şairlerle birlikte zikretme	Ahmed Sâdık Ziver Paşa (19.yy)	K.21/50 K.22/33 K.44/37		Şairin, memduhu sayesinde Nef'î gibi kendini övmesi, kasidede Nef'î'yi örnek alma
Refî' Âmidî (18.yy)	K.7/15 K.10/69 K.10/70 K.12/58 K.12/64 K.14/55 K.16/34 Tar.18/13 Kıt'a.14	Nef'î-i üstâd, Nef'î-i âteş-zebân, Nef'î-i sâhir, tavr-ı Nef'î,	Kendisini Nef'î gibi görmesi ve onunla mukayese etmesi, Nef'î'ye övgü, Nef'î'yi kıskanma, Nef'î'nin takdirini alma, Nef'î'nin şairin nazmını beğenmesi,	Üsküdarlı Hakkı Bey (19.yy)	K.1/41 K.8/46 K.9/47 K.10/40 K.12/31 K.15/37 Tar.1/3	Nef'î-i mu'ciz-i beyân, Sâni-i Nef'î-yi Rûm, revân-ı pâk-ı Nef'î,	Nef'î'ye övgü, Kendini Rumun Nef'î'si olarak görme, Kaside yazmada Nef'î'den güç alma, Nazmının Nef'î'yi mest etmesi, Nef'î'nin hayret etmesi, memduhun övgüsünde Nef'î
Mustafa Sâmi (18.yy)	K.9/27 K.18/30		Memduhun övgüsünde Nef'î'yi anma,				

Sonuç olarak Nef'î, gerek kendi dönemine gerek sonraki asırlara damga vurmuş bir şairdir. Diğer şairler hakkında elde ettiğimiz beyitleri de göz önüne alarak⁴ diyebiliriz ki divan şairleri arasında hiç biri Nef'î kadar divanlarda anılmamıştır.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin (1993). *Nef'î Divânı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1991). *Kaside Şairi Nef'î*, (Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1986). *Divan Şiirinde Gazel*, Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı 2 (Divan Şiiri) Sayı: 415-416-417
- GENÇ, İlhan (2006). *Mahlasnâme ve Kaside İlişkisi Üzerine Bir Mukayese*, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, cilt: 6 sayı: 2, s.317-331.
- İPEKTEN, Haluk (2010). *Nef'î, Hayatı Sanatı Eserleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İSEN, Işın Tuba (2002). *Divan Şiirinde Fahriye*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üni.
- KARAHAN, Abdulkadir (1992). *Nef'î Divânı'ndan Seçmeler*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- OCAK, Tulga (1991). *Nef'î ve Türk Edebiyatındaki Yeri*, (Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- ÜNVER, İsmail (1991). *Övgü ve Yergi Şairi Nef'î*, (Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- YÜCEBAŞ, Hilmi (2004). *Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: L&M Yayınları

⁴ Derlediğimiz beyitlerden yola çıkarak adları mısralarda geçen bazı önemli şairler hakkında şu kısa değerlendirmeyi yapabiliriz. Nesimî, inancı ve hayat hikâyesiyle anılmıştır. Onu şair kimliğiyle kimse değerlendirmemiştir. Hallac Mansur'la çokça zikredilmiştir. Yunus Emre, kimilerince tam bir divan şairi değildir. Onun devrinde anlaşılmadığını ifade eden beyitler vardır. Şairliğinden ziyade mutasavvif kimliği ile karşımıza çıkmaktadır. Necâti Bey, atasözlerini kullanmadaki başarısıyla şairlerin beyitlerinde yer almıştır. Bâkî ise, Sultan Süleyman gibi birinin himayesinde olmasından dolayı kıskanılmıştır. Bazılarına göre onun böyle güçlü bir şair olmasının tek sebebidir. Şairlerin nezdinde erişilmez bir şairdir. Fuzûlî, kuvvetli bir şair olmasına rağmen adı çok fazla geçmemektedir. Hakkında söz eden beyitlerde en önemli eseri Leyla ile Mecnûn ile beraber zikredilmiştir. Bazen adı tevriyeli kullanılmış ve bazı mısraları, şairler tarafından eklemeler yapılarak kullanılmıştır. Nâbî, hekimâne üslup ile haklı bir üne kavuşmuştur. Hayatıyla ilgili ayrıntılar da şairler tarafından değerlendirilmiştir. "Halep Kumaşı" "Nâbî-i Pîr" gibi ünvanlarla anılmıştır. Kullandığı sade dil, şuarâ tarafından takdirle karşılanmıştır. Nükteli sözleri şairlerce benimsenmiş ve mukayese unsuru olarak çok kullanılmıştır. Nef'î'den sonra divanlarda en fazla ismi geçen şairdir.

Beyitleri Kullanılan Şair Divanları

- Abdî Dîvânı (Haz: SAĞLAM, Hacer (2011). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Ahmed Bâdî Dîvânı (Haz: TOKMAK, Özgür (2008). Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üni.)
Ahmed Sâdık Ziver Paşa Dîvânı (Haz: AY, Suzan (1999). Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üni.)
Âlî Dîvânı (Haz: ARIKOĞLU, İsmail (1999). Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üni.)
Antepli Aynî Dîvânı (Haz: ARSLAN, Mehmet (2004). İstanbul: Kitapevi Yayınları.)
Arif Hikmet Dîvânı (Haz: ŞAHİN, Hacı Ali (1994). Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üni.)
Âsaf Dîvânı (Haz: CEYLAN, Ömür (2003). Ankara: Akçağ Yayınları.)
Aşkî Dîvânı (Haz: YAPA, Melek Bıyık (2007). Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üni.)
Behçetî Dîvânı (Haz: ÖLMEZ, Ahmet (1995). Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üni.)
Belîğ Dîvânı (Haz: DEMİREL, Gamze (2005). Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üni.)
Câzib Dîvânı (Haz: YILMAZ, Salih (2010). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Emin Hilmi Dîvânı (Haz: DUMAN, Muhammed (2010). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Erzurumlu Zihni Dîvânı (Haz: MACİT, Muhsin (2001). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.)
Eşref Paşa Dîvânı (Haz: TANRIBUYURDU, Gülçin (2006). Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üni.)
Fâik Ömer Dîvânı (Haz: BÜYÜKKAYA, Hande (2008). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Kültür Üni.)
Fâtih Dîvânı (Haz: ERDOĞAN, Mehtap (2007). İstanbul: Kitapevi Yayınları.)
Fâzil Mehmet Dîvânı (Haz: DUMAN, Mehmet Akif (2005). Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üni.)
Fehîm-i Kadîm Dîvânı (Haz: ÜZGÖR, Tahir (1991). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.)
Ferrî Dîvânı (Haz: KIRKBIYIK, Mehmet (1994). Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üni.)
Hâfız Mehmet Dîvânı (Haz: ATACAN, Mehmet (2014). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üni.)
Haşmet Dîvânı (Haz: ASLAN, Mustafa (1995). Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üni.)
Hâtif Dîvânı (Haz: ÖNAL, Sevda (2010). Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üni.)
Hâmî Dîvânı (Haz: YILMAZ, Kadri Hüsnü (2011). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Hâzık Dîvânı (Haz: GÜFTA, Hüseyin (1992). Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üni.)
Hüseyin Şâkir Dîvânı (Haz: YILDIZ, Seyhan (2002). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
İzzet Molla, Mihnetkeşân (Haz: ÖZYILDIRIM, Ali Emre (2012). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.)
Kâmî Dîvânı (Haz: YILDIRIM, Ali (2009). Ankara: M.E.B Yayınları.)
Lebîb Dîvânı (Haz: KURTOĞLU, Orhan (2004). Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üni.)
Leskofçalı Galib Dîvânı (Haz: YILDIZ, Ahmet Hamit (2003). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üni.)
Nâbî, Hayriyye (Haz: KAPLAN, Mahmut (1990). Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üni.)
Nâfî' Dîvânı (Haz: ÖZEN, Vahit (2010). Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üni.)
Nâilî-i Kadîm Dîvânı (Haz: İPEKTEN, Haluk (1990). Ankara: Akçağ Yayınları.)
Nakşî Dîvânı (Haz: AYHAN, Emrah (2000). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üni.)
Nedîm Dîvânı (Haz: MACİT, Muhsin (1997). Ankara: Akçağ Yayınları.)
Neşatî Dîvânı (Haz: KAPLAN, Mahmut (1996). İzmir: Akademi Kitabevi.)
Nevres-i Kadîm Dîvânı (Haz: AKKAYA, Hüseyin (1994). İstanbul.)
Osman-zâde Tâ'ib Dîvânı (<http://groups.yahoo.com/group/metinbankasi>)
Nuri Osman Dîvânı (Haz: AYDIN, Abdullah (2009). Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Racûlî Dîvânı (Haz: KARAKAŞ, Esmâ (2008). Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üni.)
Râmî Dîvânı (Haz: ERDAĞI, M. Sadık (1998). Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üni.)
Rüşdî Dîvânı (Haz: TUNADURUR, Melike (2012). Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üni.)
Sabrî Dîvânı (Haz: UZ, Özkan (2009). Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üni.)
Saîd Giray Dîvânı (Haz: KARAKÖSE, Saadet (2001). Denizli.)
Sâlim Dîvânı (Haz: İNCE, Adnan (1994). Ankara: Yök Matbaası.)
Su'ûdu'l-Mevlevî Dîvânı (Haz: İŞLER, Necati (2005). Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üni.)
Sünbül-zâde Vehbî Dîvânı (Haz: YENİKALE, Ahmet (2012). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.)
Sürûrî Dîvânı (Haz: BATUR, Atilla (2002). Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üni.)
Şâkir Mehmet Dîvânı (Haz: YANBAL, Semra (2009). Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üni.)
Şehrî Dîvânı (Haz: DEMİREL, Şener (1999). Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üni.)
Şeyh Galib Dîvânı (Haz: OKÇU, Naci (1993). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.)
Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı (Haz: KAVRUK, Hasan (2001). Ankara: M.E.B Yayınları.)
Üsküdarlı Surrî Dîvânı (Haz: KAZAN, Şevkiye (2003). Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üni.)
Vecdî Divânçesi (Haz: MERMER, Ahmet (2002). Ankara: M.E.B Yayınları.)
Vecihî Dîvânı (Haz: ASLANTAŞ, Gazanfer (1994). Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üni.)
Yârî Dîvânı (Haz: KARAYAZI, Nurgül (2012). Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üni.)
Yenişehirli Avnî Dîvânı (Haz: TURAN, Lokman (1998). Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üni.)
Zuhûrî Dîvânı (Haz: KAHRAMAN, Asiye (2002). Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üni.)